ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Η Απασχόληση στην Ελλάδα

Η εξέλιξη και οι προσδιοριστικοί παράγοντες που την επηρεάζουν

Μεταπτυχιακή Διατριβή
Δουλγεράκη Σοφία
Α.Μ. 7105Μ039
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Παπαπέτρου Ευαγγελία

Αθήνα 2009

Περιεχόμενα

- Περίληψη σελ. 4

- Εισαγωγή σελ. 5 - 6

- Κεφάλαιο 1: Η Απασχόληση στην Ελλάδα
  - -1.1 Γενικές εξελίξεις σελ. 7 - 14
  - -1.2 Ανά κλάδο Παραγωγής σελ. 15 - 23
  - -1.3 Ανά Ηλικία σελ. 24 - 29
  - -1.4 Ανά Φύλο σελ. 30- 34
  - -1.5 Ανά γεωγραφική περιφέρεια σελ. 35 - 36
  - -1.6 Μετανάστες σελ. 37 - 41

- Κεφάλαιο 2: Βιβλιογραφική Επισκόπηση
  - -2.1 Προσδιοριστικοί Παράγοντες που επηρεάζουν την απασχόληση σελ. 42 - 45
  - -2.2 Εμπειρικές Μελέτες σελ. 46 - 51

- Κεφάλαιο 3 : Εμπειρική Διερεύνηση
  - -3.1 Δεδομένα σελ. 52 - 53
  - -3.2 Έλεγχοι Στασιμότητας σελ. 54 - 56
  - -3.3 Έλεγχος συνολοκλήρωσης σελ. 57 - 63

- Επίλογος σελ. 64 - 65
- Βιβλιογραφία σελ. 66 - 69
- Παράρτημα σελ. 70 - 83

Ευχαριστίες

Με την ευκαιρία της περάτωσης της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κ. Παπαπέτρου Ευαγγελία που στήριξε την προσπάθειά μου, με καθοδήγησε και μου αφιέρωσε πολύ από τον πολύτιμο χρόνο της, ώστε να ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις και στις δυσκολίες της εργασίας. Επιπλέον, ευχαριστώ πολύ τους συμφοιτητές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα για τη συνεργασία που είχαμε, καθώς επίσης και το συμφοιτητή μου Μουσαφίρη Χρήστο για τις χρήσιμες παρατηρήσεις του. Τέλος, πρέπει να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την οικογένειά μου για τη συμπαράστασή τους, ψυχολογική και οικονομική και για την κατανόησή τους για όλα αυτά τα χρόνια.

Περίληψη

Χρησιμοποιώντας ετήσια στοιχεία της ελληνικής οικονομίας από το 1960 έως και το 2006, επιδιώκεται να προσδιοριστεί η εξέλιξη της απασχόλησης στην Ελλάδα και να ερευνηθεί κατά πόσο επηρεάζεται από μακροοικονομικές μεταβλητές, όπως το πετρέλαιο, τα επιτόκια, τον πληθωρισμό και την βιομηχανική παραγωγή. Για την εκτίμηση των εμπειρικών αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε το οικονομετρικό πρόγραμμα eviews. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη παρούσα εργασία είναι ότι η απασχόληση στην Ελλάδα αυξάνεται χρόνο με το χρόνο. Παράλληλα, από την εμπειρική διερεύνηση επιβεβαιώθηκε το γεγονός ότι η απασχόληση επηρεάζεται μακροχρόνια από τις παραπάνω μεταβλητές της ελληνικής οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζεται μια αρνητική σχέση της απασχόλησης και της βιομηχανικής παραγωγής με τα επιτόκια και το πετρέλαιο, ενώ ο πληθωρισμός φαίνεται ότι επιδρά θετικά στην απασχόληση και στη βιομηχανική παραγωγή.

Abstract

Using annual data from the Greek economy of 1960 until 2006, we aim to define the development of employment in Greece and to estimate the point that the employment is affected by macroeconomic variables, such as crude oil, bank rates, inflation, and industrial production.

For the evaluation of empirical results, the econometric program EVIEWS was used.

The results that emerged from the above mentioned project is that employment in Greece increases year by year.

While on the other hand, from the empirical research it has been confirmed the fact that employment is affected in the long run from the above mentioned variables of the Greek economy.

To be more specific, a negative relationship between employment and industrial production has been detected along with bank rates and crude oil, while inflation seems to react positively to employment and to industrial production.

Εισαγωγή

Οι επιδόσεις της Ελλάδας στον τομέα της απασχόλησης είναι σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, σε σχέση με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κυρίως όσον αφορά την απασχόληση των γυναικών και των νέων. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στο εξής: όσον αφορά τους νέους, λόγω της μακροχρόνιας παραμονής τους στο εκπαιδευτικό σύστημα, είναι μικρό το ποσοστό το οποίο αποζητά να εργαστεί και μάλιστα σε πλήρη απασχόληση. Σχετικά με τις γυναίκες, λόγω αυξημένων οικογενειακών υποχρεώσεων προτιμούν να εργάζονται με μερική απασχόληση, ώστε να καταφέρνουν να συνδυάζουν την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή τους. Ωστόσο, γίνονται προσπάθειες βελτίωσης του κοινωνικού εξοπλισμού της χώρας, με τις ευέλικτες μορφές απασχόλησης, με τη δημιουργία παιδικών σταθμών, με σκοπό τη διευκόλυνση αυτών των δύο ομάδων και τη δημιουργία κινήτρων, ώστε να εισέλθουν στην αγορά εργασίας.

Επίσης, για τον περιορισμό του προβλήματος της απασχόλησης και της ανεργίας εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συντονισμένες πολιτικές για την αγορά εργασίας, οι οποίες συνοψίζονται στα Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση, όπου βασικός τους στόχος είναι η δημιουργία καλύτερων θέσεων εργασίας.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι με τον όρο απασχόληση[1] νοείται η μισθωτή εργασία, η οποία αποτελεί τη σύμβαση μεταξύ δύο μερών, του εργοδότη και του εργαζόμενου. Ως ποσοστό της απασχόλησης ορίζεται ο αριθμός των απασχολούμενων διαιρούμενος με το σύνολο του εργατικού δυναμικού της χώρας.

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να παρουσιάσει την εξέλιξη της απασχόλησης κατά τα τελευταία έξι έτη, από το 2000 έως και το 2006, καθώς επίσης και να ερευνηθεί κατά πόσο η απασχόληση επηρεάζεται από διάφορες οικονομικές μεταβλητές, όπως το πετρέλαιο, τα επιτόκια και τον πληθωρισμό. Για τον υπολογισμό του εμπειρικού μέρους χρησιμοποιήθηκε το οικονομετρικό πρόγραμμα eviews.

Η δομή της παρούσας εργασίας είναι η εξής: Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση σχετικά με την εξέλιξη της απασχόλησης από το 2000 έως και το 2006. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται μια αναφορά για τη δομή της απασχόλησης ανά κλάδο

[1] http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%87%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7

παραγωγής, για τα ποσοστά συμμετοχής ανά ηλικιακή ομάδα και ανά φύλο και για την κατάσταση της απασχόλησης ανά γεωγραφική περιφέρεια. Τέλος, γίνεται αναφορά για τους μετανάστες και για το πως επηρεάζουν τα επίπεδα της απασχόλησης στην Ελλάδα, καθώς και για το ποίες είναι οι θέσεις που καταλαμβάνουν.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παραθέτονται και αναλύονται οι προσδιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν την απασχόληση. Στη συνέχεια ακολουθούν εμπειρικές μελέτες οικονομολόγων σχετικά με το πως επηρεάζεται η απασχόληση από διάφορους μακροοικονομικούς δείκτες.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται εμπειρική διερεύνηση σχετικά με το πως μεταβάλλει μια διακύμανση του πετρελαίου, των επιτοκίων, του πληθωρισμού και της βιομηχανικής παραγωγής τα επίπεδα της απασχόλησης.

Ακολουθεί ο επίλογος με τα συμπεράσματα, η βιβλιογραφική αναφορά και το παράρτημα, το οποίο περιέχει πίνακες και στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η εξέλιξη της Απασχόλησης στην Ελλάδα από το 2000 έως σήμερα.

1.1 Γενικές Εξελίξεις

Κατά την περίοδο 1995-2002 παρατηρήθηκε στην Ελλάδα ένα φαινόμενο, το οποίο προκάλεσε προβληματισμό, σύμφωνα με το οποίο υπήρχε αύξηση του ρυθμού της οικονομικής μεγέθυνσης, χωρίς όμως να συνοδεύεται από αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων. Κάποιοι λόγοι που δικαιολογούν αυτό το «παράδοξο» είναι η μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα (λόγω μείωσης των επιδοτήσεων προς τους αγρότες, στον μη εκσυγχρονισμό των μηχανημάτων για την αγροτική παραγωγή), η είσοδος των νέων τεχνολογιών στην αγορά εργασίας και ο εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων, όπου το κεφάλαιο υποκαθιστά τον συντελεστή εργασία.

Αυτό το φαινόμενο, όμως, μπορεί να ερμηνευθεί. Είναι σύνηθες, κατά τα πρώτα έτη ανάπτυξης μιας χώρας να υπάρχει στασιμότητα ή μείωση της απασχόλησης. Κάθε νέα επένδυση που πραγματοποιείται οδηγεί σε μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης σε σχέση με τις επενδύσεις των προηγούμενων ετών.

Τη δεκαετία του 90, η ελληνική οικονομία διένυε μία περίοδο, στην οποία παρουσιάστηκε αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού και αύξηση της απασχόλησης, χωρίς όμως αυτό να συνοδεύεται από μείωση του ποσοστού της ανεργίας. Η αύξηση του ποσοστού της ανεργίας σε συνδυασμό με την αύξηση του εργατικού δυναμικού που αναζητά εργασία εδραίωσαν την ανεργία ως το κεντρικό πρόβλημα της Ελλάδας σε σχέση με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Είναι σημαντικό να αναφερθούν κάποια σημαντικά χαρακτηριστικά των ανέργων, αναφερόμενοι πάντα στην κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, η ανεργία στην Ελλάδα δεν είναι αποτέλεσμα απολύσεων, καθώς σύμφωνα από στοιχεία που προκύπτουν από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση στην Ελλάδα για το 2002, πάνω από τους μισούς ανέργους δεν έχουν εργαστεί ποτέ. Η ανεργία συνυπάρχει με κενές θέσεις εργασίας, οι οποίες δεν καλύπτονται λόγω αντιστοιχίας των δεξιοτήτων των ανέργων σε σχέση με τις θέσεις που υπάρχουν. Παρόλα αυτά, σε αντίθεση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής

Ένωσης, τα άτομα που ανήκουν στα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας είναι άτομα που διαθέτουν κάποια εφόδια δεξιοτήτων.

Έχει παρατηρηθεί ότι η ελληνική οικονομία σημειώνει αυξημένη ζήτηση για θέσεις χαμηλότερων δεξιοτήτων. Εδώ έγκειται και η υψηλή απορρόφηση των οικονομικών μεταναστών καθώς και τα υψηλά ποσοστά συμμετοχής τους στην απασχόληση. Το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας συγκεντρώνεται κυρίως στις νεαρές ηλικίες και στις γυναίκες, καθώς η έλλειψη ευέλικτων μορφών απασχόλησης[2] οι οποίες προσδίδουν εργασιακή εμπειρία εκλείπουν από την ελληνική αγορά εργασίας.

Την προηγούμενη δεκαετία για την αντιμετώπιση της ανεργίας χρησιμοποιούνταν μακροοικονομικές πολιτικές, οι οποίες λειτουργούσαν συμπληρωματικά προς την αγορά εργασίας, όπως τα επιδόματα ανεργίας. Τώρα, χρησιμοποιούνται μικροοικονομικές πολιτικές, οι οποίες επικεντρώνονται στην στήριξη των ανέργων, στη δημιουργία κάποιων προσωρινών θέσεων απασχόλησης και στην εκπαίδευση των ανέργων μέσω σεμιναρίων, ούτως ώστε να αποκομίζουν τα απαραίτητα εφόδια για

---

[2] Σύμφωνα με τον όρο αυτό, ερμηνεύονται εκείνες οι μορφές απασχόλησης που διαφοροποιούνται από το κανονικό ωράριο εργασίας. Ως κανονικό ωράριο εργασίας εννοείται το ωράριο πλήρης απασχόλησης, το οποίο στην Ελλάδα είναι οι σαράντα ώρες εργασίας εβδομαδιαίως, μια σχέση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου που παρέχεται έναντι μισθού και είναι εξαρτημένη από ένα εργοδότη. Συνήθως τα άτομα που επιλέγουν αυτές τις μορφές απασχόλησης είναι οι νέοι, οι οποίοι προσπαθούν να συνδυάσουν τις σπουδές τους με την εργασία, οι γυναίκες, οι οποίες προσπαθούν να συνδυάσουν την οικογενειακή ζωή με την εργασία και οι ηλικιωμένοι. Οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- Μερική απασχόληση, η οποία αποτελεί την παροχή εργασίας μειωμένου χρόνου με μειωμένες αποδοχές.
- Εργασία με βάρδιες και νυχτερινή εργασία, όπου ανάλογα με τις ανάγκες τις επιχείρησης και των εργαζομένων τα ωράρια είναι κυλιόμενα.
- Συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου και μίσθωσης έργου, οι οποίες διακρίνονται από το είδος της σχέσης της εργασίας και από την χρονική τους διάρκεια. Όσον αφορά το είδος της σχέσης της εργασίας διακρίνονται σε συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας, σε συμβάσεις παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών και σε συμβάσεις έργου. Σχετικά με τη χρονική τους διάρκεια διακρίνονται σε συμβάσεις αορίστου χρόνου και σε συμβάσεις ορισμένου χρόνου.
- Εργασία το Σαββατοκύριακο, το οποίο είναι αποτέλεσμα της ανάγκης των επιχειρήσεων να επεκτείνουν το ωράριο εργασίας τους.
- Εργασία στο σπίτι, η οποία υποδηλώνει ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένες ώρες εργασίας και ότι δεν υπάρχει προκαθορισμένος χώρος εργασίας (Α Αβραμίκου, 2001).

να μπορέσουν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Αυτές οι μικροοικονομικές παρεμβάσεις ονομάζονται ενεργητικές παρεμβάσεις[3], οι οποίες έρχονται να αντικαταστήσουν τις παθητικές παρεμβάσεις που χρησιμοποιούνταν στην δεκαετία του 90.

Συνοψίζοντας, το κυριότερο πρόβλημα της ανεργίας εστιάζεται στην αποτυχία εισόδου στην αμειβόμενη απασχόληση και όχι τόσο στις διαταραχές στο εσωτερικό της αγοράς εργασίας, όπως είναι οι απολύσεις. Το γεγονός ότι οι Έλληνες ως επί το πλείστον προτιμούν την πλήρη απασχόληση έναντι της προσωρινής είναι στοιχείο που φανερώνει την ποιότητα και την ασφάλεια που προτιμούν οι εργαζόμενοι. Αυτό όμως έχει ως αποτέλεσμα την μακρόχρονη αναμονή προκειμένου να επιτευχθεί η είσοδός τους στην αγορά εργασίας και η δημιουργία εμποδίων στην απόκτηση εργασιακής εμπειρίας.

Ειδικότερα, για το 2000,[4] η απασχόληση αυξάνεται κατά 5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Σχεδόν οι μισοί εργαζόμενοι είναι μακροχρόνιοι άνεργοι και νέοι έως 29 ετών, οι οποίοι αναζητούν εργασία για πρώτη φορά. Το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η παραπάνω ηλικιακή ομάδα είναι η μετάβαση τους από το εκπαιδευτικό σύστημα στην αγορά εργασίας, καθώς οι επιχειρήσεις θεωρούν το μορφωτικό τους επίπεδο ανεπαρκές για τις υπάρχουσες θέσεις εργασίας.[5]

Το πρόβλημα της μετάβασης από το εκπαιδευτικό σύστημα στην αγορά εργασίας εξακολουθεί να υπάρχει, καθώς επίσης παρατηρείται ότι δεν δημιουργούνται επαρκείς νέες θέσεις εργασίας σε σχέση με την προσφορά του εργατικού δυναμικού. Το 2001[6] χαρακτηρίζεται από αύξηση της απασχόλησης, γεγονός που έγκειται στο ότι αυξήθηκαν οι θέσεις της πλήρους απασχόλησης. Η μερική απασχόληση μειώθηκε το 2001 σε 4,0% (από 4,5% το 2000 και από 5,8% το 1999), πράγμα που ουσιαστικά εξαιρεί τις πληθυσμιακές ομάδες που συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά ανεργίας, δηλαδή τις γυναίκες, τους νέους έως 29 ετών και για τους εργαζόμενους από 45 ετών και πάνω.

---

[3] Οι ενεργητικές παρεμβάσεις σε συνεργασία με την προώθηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας και τη μείωση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων, εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται ως ένα εργαλείο για την αντιμετώπιση της ανεργίας.

[4] National Action Plan For Employment 2000.

[5] Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2002.

[6] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζς της Ελλάδος για το έτος 2001.

Επίσης, μέσα στο 2001, άρχισε να εφαρμόζεται ο Ν. 2874/2000, σύμφωνα με τον οποίο διευθετείται:

- το ευέλικτο ωράριο εργασίας, πράγμα που ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να αυξήσουν την προσφορά των θέσεων εργασίας,
- η μείωση των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών για τους χαμηλόμισθους,
- έλεγχος των επιχειρήσεων για τις ομαδικές απολύσεις και
- η δημιουργία οικονομικών κινήτρων στους επιδοτούμενους ανέργους ώστε να καταλάβουν θέσεις μερικής απασχόλησης.

Τα αποτελέσματα αυτού του νόμου άρχισαν να φαίνονται το 2002.[7] Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε το Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 2002, το 6% των προσλήψεων που έκαναν οι επιχειρήσεις ήταν αποτέλεσμα των ρυθμίσεων του νόμου 2874/2000.

Ωστόσο, σημαντική άνοδο σημείωσε η απασχόληση το β τρίμηνο του 2002 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, η οποία υπολογίζεται στο 1%. Αυτή η άνοδος οφείλεται στην αύξηση των απασχολούμενων έως 30 ετών, ενώ παρατηρείται μια μείωση της απασχόλησης των νέων γυναικών έως 29 ετών. Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης σημείωσε μια μικρή αύξηση της τάξης του 0,5%, ανήλθε δηλαδή στο επίπεδο της μερικής απασχόλησης που επικρατούσε το 2001, το οποίο όμως εξακολουθεί να είναι αρκετά χαμηλότερο από τα ποσοστά που επικρατούν στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κατά τη διάρκεια του 2002 συνεχίζεται η εφαρμογή της πολιτικής για την αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας και την προώθηση της απασχόλησης, σύμφωνα με τις γενικές κατευθύνσεις του «Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Απασχόληση 2002». Ψηφίστηκαν πολλοί νόμοι, οι κυριότεροι από τους οποίους είναι ο νόμος 2992/2002, ο οποίος ψηφίστηκε το Μάρτιο του 2002, και ο νόμος 3016/2002, ο οποίος ψηφίστηκε τον Απρίλιο του 2002.

Σύμφωνα με τον πρώτο νόμο, προβλέπονται κίνητρα για την αύξηση της απασχόλησης από τις επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται η μείωση του φορολογικού συντελεστή του εισοδήματος των ΑΕ και των ΕΠΕ ανάλογα με την αύξηση της απασχόλησης που αυτές θα επιτύχουν. Σύμφωνα με το δεύτερο νόμο, προβλέπονται μέτρα κοινωνικής πολιτικής, μέτρα κατά της φτώχειας, μεταξύ των

[7] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2002.

οποίων είναι η χορήγηση ειδικού επιδόματος σε μακροχρόνια ανέργους, οι οποίοι έχουν χαμηλό οικογενειακό εισόδημα και έχουν εξαντλήσει το δικαίωμα τακτικής επιδότησής τους.

Όσον αφορά το 2003[8], η εξέλιξη της απασχόλησης ήταν θετικότερη σε σχέση με το 2002. Το πρώτο εξάμηνο του 2003, η συνολική απασχόληση αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 2,1%. Τον Φεβρουάριο του 2003 ανακοινώθηκαν κάποια αναθεωρημένα στοιχεία για ολόκληρη την περίοδο από το 1998, τα οποία ήταν αποτελέσματα της έρευνας στα δεδομένα της απογραφής του πληθυσμού του 2001. Σύμφωνα με αυτά, η συνολική αύξηση της απασχόλησης ήταν 1,6%, έναντι του 1% που είχε προβλεφθεί για το 2001, και κατά 1,9% για το έτος του 2003.

Ωστόσο παρατηρείται μια μικρή αύξηση του ποσοστού των ατόμων που αναζητούν εργασία για πρώτη φορά, αύξηση που φτάνει το 40,6%, έναντι του 39,9% που επικρατούσε το 2002.

Σύμφωνα με τα προσαρμοσμένα στοιχεία της ΕΣΥΕ, η μείωση του αριθμού των ανέργων οφείλεται στην αύξηση των θέσεων εργασίας και όχι σε απόσυρση από το εργατικό δυναμικό. Το σύνολο της αύξησης της απασχόλησης στο συγκεκριμένο διάστημα αφορούσε τους πλήρως απασχολούμενους, ενώ οι μερικώς απασχολούμενοι μειώθηκαν στο 4,4% έναντι του 4,5% για το 2002, ποσοστό που εξακολουθεί να παραμένει σε χαμηλά επίπεδα για τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι μεταξύ των ανέργων περίπου οι μισοί, το 55% από 420.000 καταγραφέντες ανέργους,[9] δηλώνουν ότι είναι διατεθειμένοι να εργαστούν είτε με πλήρη είτε με μερική απασχόληση, ενώ είναι λιγότεροι αυτού που δηλώνουν ότι είναι διατεθειμένοι να εργαστούν μόνο με πλήρη απασχόληση. Επίσης, μόνο το 1,7% επιθυμεί να εργαστεί αποκλειστικά με μερική απασχόληση, ενώ το 18,3% των ανέργων είχαν πρόταση για εργασία την οποία απέρριψαν για λόγους όπως ότι δεν εξυπηρετούσε ο τόπος εργασίας ή το ωράριο, ότι δεν θεώρησαν ικανοποιητικές τις αποδοχές ή ότι δεν θεώρησαν κατάλληλες τις προοπτικές και επαγγελματική εξέλιξη.

Και το 2003, καθώς και τους πρώτους μήνες του 2004, συνεχίστηκε η πολιτική για την προώθηση της απασχόλησης και την αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας σύμφωνα με τα Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση του 2002 και του 2003.

Ένας από τους κυριότερους νόμους που ψηφίστηκαν για το 2003 ήταν ο Ν. 3191/2003, σύμφωνα με τον οποίο επιδιώκεται η σύνδεση των αναγκών της

[8] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2003.
[9] Κατευθύνσεις της ΓΣΕΕ για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2003.

απασχόλησης του ανθρώπινου δυναμικού με την παρεχόμενη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, ο οποίος έχει ως στόχο τη μείωση του ποσοστού ανεργίας που πλήττει κυρίως τους νέους και τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας.

Επιπλέον, σύμφωνα με τις εκθέσεις του διοικητή της τράπεζας της Ελλάδας[10], τα έτη από το 2004 και μετά, χαρακτηρίζονται από την αύξηση της απασχόλησης, ειδικά το 2004 λόγω διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων. Αναλυτικότερα, η απασχόληση αυξήθηκε το 2004 κατά 2,8% λόγω σημαντικής αύξησης της προσφοράς εργασίας. Τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2004, ο αριθμός των θέσεων εργασίας, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ήταν εμφανώς υψηλότερα. Αντίθετα, το τελευταίο τρίμηνο του 2004, λόγω της λήξης των Ολυμπιακών Αγώνων, παρατηρήθηκε μείωση των θέσεων εργασίας σχεδόν διπλάσια από την αντίστοιχη του 2003, κυρίως λόγω του ότι αυτές οι θέσεις εργασίας ήταν κυρίως εποχιακές ή συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου.

Ένας από τους κυριότερους νόμους που ψηφίστηκαν για το έτος αυτό ήταν ο Ν. 3299/2004, ο οποίος έχει ως στόχο την αύξηση της απασχόλησης μέσω επιδοτήσεων των επιχειρήσεων και φορολογικών απαλλαγών. Σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο, ευνοούνται οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα της οικονομίας, καθώς και οι επιχειρήσεις στον τομέα του τουρισμού, ενώ εξαιρούνται οι επιχειρήσεις του κλάδου των ναυπηγείων και της χαλυβουργίας. [11]

Σε αντίθεση με το 2004, το 2005[12] σημειώνεται μια επιπλέον αύξηση της απασχόλησης κατά 1,2%. Πιο συγκεκριμένα, μειώνεται το ποσοστό των ανέργων που δεν διέθεταν εργασιακή εμπειρία καθώς και το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων, με αποτέλεσμα την αύξηση της απασχόλησης. Επίσης, έχουμε μια μικρή αύξηση της συμμετοχής της μερικής απασχόλησης, περίπου 211.000 άτομα εργάζονται με μερική απασχόληση, από τα οποία το 72,4% είναι γυναίκες. Η αναλογία του ποσοστού της συμμετοχής των γυναικών στην παραπάνω μορφή απασχόλησης σε σχέση με των αντρών είναι 9,1% προς 2,1% αντίστοιχα. Ένα πολύ μεγάλο μέρος αυτής της αύξησης, λοιπόν, οφείλεται στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην μερική απασχόληση. Αντίθετα, παρατηρείται μια μικρή μείωση στα ποσοστά προσωρινής απασχόλησης, μείωση που οφείλεται στην αύξηση των μόνιμα απασχολούμενων. Παρόλα αυτά, η μερική απασχόληση δεν υπερβαίνει το 5% της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα, έναντι του 18% στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά μέσο όρο.

[10] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2004.
[11] http://nomothesia.ependyseis.gr/eu-law/downloadsDetails.do?action=itemDetails&itemId=529
[12] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2005.

Επιπλέον, παρατηρείται μείωση του αριθμού των ατόμων που είχαν δύο θέσεις εργασίας, φαινόμενο το οποίο μπορεί να ερμηνευθεί από την αύξηση της εισόδου των γυναικών στην αγορά εργασίας, λόγω της απελευθέρωσης του ωραρίου των καταστημάτων και τη δημιουργία θέσεων μερικής απασχόλησης, πράγμα που επιδρά θετικά στην αύξηση της απασχόλησης. Τέλος, το 2005 παρατηρήθηκε μια μείωση των κενών θέσεων εργασίας σχεδόν σε όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με το 2004, πράγμα που υποδηλώνει την αύξηση της απασχόλησης.

Συμπερασματικά, ενώ ήταν ανοδικά τα ποσοστά της απασχόλησης για το έτος 2005, εξακολουθεί να υπάρχει διαφορά από το αντίστοιχο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην απασχόληση των νέων και των γυναικών, ενώ αντίθετα παρουσιάζει οριακή αύξηση η συμμετοχή των αντρών στην αγορά εργασίας.

Για το 2006[13], οι παράγοντες που συνέβαλαν στην άνοδο της απασχόλησης είναι η αύξηση των μισθωτών, των αυτοαπασχολούμενων και των μη αμειβόμενων μελών που βοηθούν στην οικογενειακή επιχείρηση. Ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 1,6%.

Σημαντική κινητικότητα παρουσίασε και η μερική απασχόληση, η οποία αυξήθηκε σε 5,7%, από 5% που ήταν το προηγούμενο έτος, αύξηση η οποία οφείλεται στην είσοδο των νέων που δεν διαθέτουν εργασιακή εμπειρία στην αγορά εργασίας.

Το ίδιο έτος παρατηρήθηκε μια σημαντική μείωση του αριθμού των ανέργων, σύμφωνα με τις μετρήσεις του ΕΕΔ και του ΟΑΕΔ, το οποίο μπορεί να αποδοθεί στη μείωση των απολύσεων από τις επιχειρήσεις, κυρίως για τους άντρες, και στην δυναμική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας, λόγω της διεύρυνσης των δυνατοτήτων τους. Παρόλα αυτά, τα επίπεδα ανεργίας των γυναικών και των νέων εξακολουθούν να είναι σε υψηλά επίπεδα, ενώ το ποσοστό απασχόλησης των αντρών είναι οριακά υψηλότερο.

Συμπερασματικά, κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές στην αγορά εργασίας:

- Παρατηρείται μια συνεχόμενη αύξηση της απασχόλησης από το 2000, με μόνη εξαίρεση το τελευταίο τρίμηνο του 2004, όπου λόγω της λήξης των ολυμπιακών αγώνων υπήρξε μια μείωση της απασχόλησης, λόγω της λήξης των εποχιακών συμβάσεων.

[13] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006.

- σημειώθηκε σημαντική άνοδος της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας
- υπήρξε βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου και της ποιότητας του εργατικού δυναμικού
- σημειώθηκε αύξηση της προσφοράς εργασίας των ανειδίκευτων και μέσης ειδίκευσης ατόμων

Αξίζει να σημειωθεί επίσης μια σημαντική παρατήρηση όσον αφορά τη γυναικεία απασχόληση. Με την πάροδο του χρόνου σημαντική απόκλιση παρουσιάζουν τα ποσοστά συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση μεταξύ των γενεών. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούνται υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας στις νεότερες γενεές, τα οποία καλύπτουν τις θέσεις των παλαιότερων γενεών των γυναικών, οι οποίες είχαν μικρότερη συμμετοχή. Αυτή η διαδικασία «ανανέωσης μέσω των γενεών οδηγεί στην άνοδο του μέσου εκπαιδευτικού επιπέδου του εργατικού δυναμικού».[14]

[14] Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, ετήσια έκθεση 2006.

1.2 Η εξέλιξη της Απασχόλησης ανά Κλάδο Παραγωγής

Οι μεταβολές στην απασχόληση που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια των περασμένων ετών , από το 2000 έως και το 2006, επηρέασαν και τις εξελίξεις στους διάφορους κλάδους παραγωγής στους οποίους σημειώνονται σημαντικές μεταβολές ανάλογα το έτος.

Πιο συγκεκριμένα, για το 2000[15] σημειώθηκε αύξηση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, η οποία ήταν οριακή της τάξης του 0,2%, και στον τριτογενή τομέα, ο οποίος σημείωσε αύξηση 0,8%.

Ειδικότερα ανά κλάδο παραγωγής, παρουσίασε μικρή αύξηση ο κλάδος των μισθωτών, 0,4%, καθώς και ο κλάδος των εργοδοτών, ενώ αμετάβλητοι παρέμειναν οι αυτοαπασχολούμενοι. Αντίθετα, μείωση παρουσίασε ο κλάδος των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών, ο οποίος σε σχέση με την αύξηση των εργοδοτών δίνουν μια ελπίδα ότι τα προγράμματα επιδότησης της απασχόλησης έχουν αποτέλεσμα και δημιουργούν κίνητρα για την ίδρυση μικρών επιχειρήσεων.

Τέλος, σημειώθηκε αύξηση της απασχόλησης τόσο στο δημόσιο τομέα, κατά 1,8%, όσο και στον τραπεζικό, κατά 2,3%, ενώ σημαντική μείωση του αριθμού των απασχολούμενων σημείωσαν οι δημόσιες επιχειρήσεις κατά 4,2%

Στον τομέα των ιδιωτικών επιχειρήσεων σημειώθηκε ταυτόχρονα και αύξηση των προσλήψεων, καθώς και αύξηση των απολύσεων και των οικειοθελών αποχωρήσεων. Ακόμα, αισθητή είναι η μείωση των νέων θέσεων εργασίας σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με τις νέες θέσεις να μειώνονται στις 102.266 θέσεις (πίνακας 2).

Για το έτος 2001[16] σημειώθηκε μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα κατά 6,6%, μείωση που δεν επηρεάστηκε από την μικρή αύξηση της απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα, κατά 0,1%, και στον τομέα των υπηρεσιών, κατά 0,4%. Χαρακτηριστική πτώση σημείωσαν οι τομείς των αυτοαπασχολούμενων (συμπεριλαμβανομένων και των εργοδοτών) κατά 3,1% και των συμβοηθούντων μελών της οικογενείας κατά 12,5%. Αντίθετα, ο αριθμός των μισθωτών της οικονομίας ανέβηκε κατά 2,2%, αύξηση η οποία είχε συνεχή ανοδική πορεία τα τελευταία χρόνια και που οφείλεται στη συρρίκνωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα και στο βαθμιαίο εκσυγχρονισμό των άλλων τομέων της οικονομίας.

[15] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2000.
[16] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2001.

Όσον αφορά την απασχόληση στο Δημόσιο, παρατηρήθηκε αύξηση με μέσο ετήσιο ρυθμό κατά 0,6%, σε αντίθεση με τις δημόσιες επιχειρήσεις των οποίων ο ρυθμός έπεσε κατά 4,6%. Στον τραπεζικό κλάδο μειώθηκε η απασχόληση κατά 0,9%. Τέλος, στον ιδιωτικό τομέα παρατηρήθηκε μια κινητικότητα στην αγορά εργασίας με τις προσλήψεις να υπερβαίνουν το σύνολο των απολύσεων και των οικειοθελών αποχωρήσεων κατά 49.467 άτομα (πίνακας 2).

Στο επόμενο έτος[17] εντύπωση προκάλεσε η αύξηση της απασχόλησης στη γεωργία, η οποία σημειώθηκε κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2002 μετά από τη μακροχρόνια πτωτική της τάση. Άνοδος της απασχόλησης, επίσης, σημειώθηκε και σε άλλους κλάδους όπως στον τομέα ορισμένων υπηρεσιών, και πιο συγκεκριμένα στα ξενοδοχεία-εστιατόρια, αναψυχή, πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες, καθώς και στον τομέα των κατασκευών. Από την άλλη πλευρά σημειώθηκε μείωση της απασχόλησης στον κλάδο της μεταποίησης και σε ορισμένους άλλους κλάδους υπηρεσιών, όπως στις ασφαλιστικές εταιρίες και στις μεταφορές και επικοινωνίες.

Αξιοσημείωτο είναι ότι σχεδόν σε όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας παρατηρήθηκε αύξηση του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων και των μισθωτών, η οποία οφείλεται στη μείωση των απασχολούμενων στη μεταποίηση κατά 3,8%. Στους ίδιους ρυθμούς κινείται και ο κλάδος των εργοδοτών και των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών. Η μισθωτή απασχόληση ανέβηκε στο 0,8%, και αντιστοιχεί για το 2002 στο 60% της συνολικής απασχόλησης, καταγράφοντας πάνω από 2,37 εκατομμύρια άτομα[18], ενώ μείωση παρουσίασε η προσωρινή απασχόληση από 12,9% το 2001 σε 11,3% για το 2002. Σύμφωνα, όμως, με τα αναθεωρημένα στοιχεία που προήλθαν από τα δεδομένα της Απογραφής του πληθυσμού του 2001, και τα οποία ήρθαν να διορθώσουν τα προηγούμενα στοιχεία αφού δεν είχε υπολογιστεί ο ακριβείς αριθμός των μεταναστών που βρισκόταν στην Ελλάδα και εργαζόταν, η συνολική αύξηση της μισθωτής απασχόλησης ήταν 2,5% και όχι 0,8%.

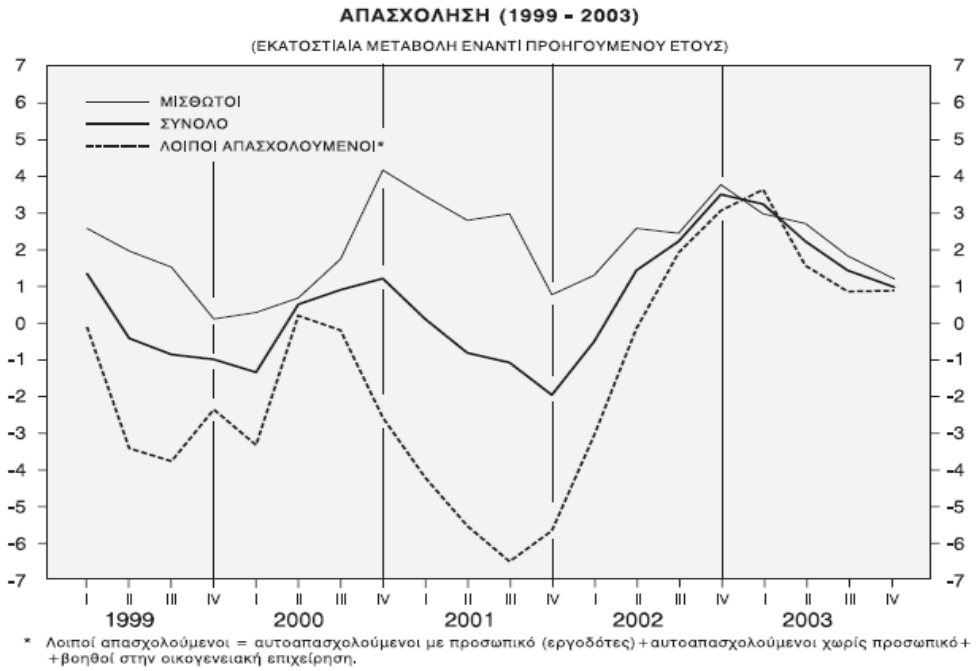
Αξίζει να σημειωθεί μια έρευνα της ΕΣΥΕ[19] για την απασχόληση σύμφωνα με την οποία το 98.7% των απασχολούμενων σε μια επιχείρηση αποτελείται από μισθωτούς και μόνο το 1,3% των εργαζομένων αποτελούν συμβοηθούντα μέλη των οικογενειών. Από την παραπάνω έρευνα φαίνεται πόσο σημαντική είναι η παρουσία της μισθωτής απασχόλησης σε ένα μέρος της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

[17] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2002.
[18,17] Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2003.

Επιπλέον, αύξηση της απασχόλησης παρατηρείται στον τραπεζικό κλάδο κατά 1,4% και στον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων με μέσο ετήσιο ρυθμό 4%, ενώ μείωση στον αριθμό των εργαζομένων είχαν οι δημόσιες επιχειρήσεις με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,7%. Όσον αφορά τον κλάδο των ιδιωτικών επιχειρήσεων, εξακολουθεί να υπάρχει κινητικότητα στην αγορά εργασίας, με τις νέες θέσεις εργασίας να αυξάνονται στις 71.430 θέσεις το 2002 έναντι των 49.467 θέσεων του 2001 (πίνακας 2).

Και το έτος του 2003[20] υπήρξε άνοδος της μισθωτής απασχόλησης κατά 2,1%, καθώς και στους αυτοαπασχολούμενους κατά 1,7% σύμφωνα με την έρευνα της ΕΣΥΕ (Διάγραμμα 1). Επίσης, σημειώθηκε αύξηση της απασχόλησης σε κλάδους που επηρεάζονται θετικά από την προετοιμασία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπως στις μεταφορές-επικοινωνίες και στον κλάδο των κατασκευών, ενώ ανοδική εξακολουθεί να είναι και η απασχόληση στον τομέα της γεωργίας, στο χονδρικό και στο λιανικό εμπόριο και στον τομέα της εκπαίδευσης. Μείωση της απασχόλησης σημειώθηκε στον τομέα της μεταποίησης, της υγείας, της Αλιείας και στα Ορυχεία-Λατομεία.

Διάγραμμα 1



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Διοικητή 2003.[21]

[18] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2003.
[21] Προέλευση Πηγής: ΠΑΕΠ-ΟΑΕΔ.

Το ποσοστό των μισθωτών εργαζομένων εξακολουθεί να είναι στα ίδια επίπεδα σε σχέση με το προηγούμενο έτος, φτάνει δηλαδή το 60% των απασχολούμενων, το 25% της απασχόλησης το καλύπτουν οι αυτοαπασχολούμενοι, ενώ το 7,3% απαρτίζεται από τους εργοδότες και 8,3% από μη αμειβόμενα μέλη της οικογένειας (πίνακας 1). Παρατηρώντας τον παρακάτω πίνακα, βλέπουμε ότι μόνο ο κλάδος των εργοδοτών παρουσιάζει μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος, από 305.995 εργαζόμενους σε 298.246 εργαζόμενους, ενώ μικρή μείωση παρουσιάζει και η προσωρινή απασχόληση.

Πίνακας 1

Η απασχόληση κατά θέση στο επάγγελμα

	2002	2003
ΣΥΝΟΛΟ	4.015.983	4.103.931
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	305.995	298.246
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	994.248	1.013.690
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	2.387.857	2.451.179
ΒΟΗΘΟΙ	327.883	340.816
ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	278.021	276.790

Πηγή: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2004[22]

Με το ίδιο μοτίβο, όπως και τα προηγούμενα έτη, παρατηρείται αύξηση της απασχόλησης στα πιστωτικά ιδρύματα κατά 0,1%, καθώς και στον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων με μέσο ετήσιο ρυθμό 1,9%, ενώ μείωση σημειώνεται στον αριθμό των εργαζομένων στις δημόσιες επιχειρήσεις κατά 1,9%.

Όσον αφορά τον κλάδο των ιδιωτικών επιχειρήσεων παρατηρείται μια ανεπαίσθητη αύξηση στον αριθμό των προσλήψεων, μια μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των απολύσεων, ενώ σημαντική διαφορά παρουσιάζει η απόκλιση της δημιουργίας των νέων θέσεων εργασίας, από 71.430 νέες θέσεις εργασίας για το 2002 σε 31.172 νέες θέσεις για το 2003 (πίνακας 2).

Η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων[23] συνέβαλε θετικά στα επίπεδα της απασχόλησης για το 2004. Πιο συγκεκριμένα, θετικά ήταν τα ποσοστά των υπηρεσιών και ιδιαίτερα στο λιανικό εμπόριο κατά 4,1%, ενώ τα ξενοδοχεία και τα

[22] Προέλευση Πηγής: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993(Ετήσια), 2002, 2003 (Β΄ τρίμηνο).
[23] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2004.

εστιατόρια έφτασαν το 16%. Σε αυτούς τους ρυθμούς ακολούθησε και το Δημόσιο με μέσο ετήσιο ρυθμό 1,2%.

Αντίθετα, στον κατασκευαστικό κλάδο, ενώ δεν υπήρχε ουσιαστική μεταβολή της απασχόλησης σε σχέση με το προηγούμενο έτος το πρώτο εξάμηνο του 2004, το δεύτερο εξάμηνο παρατηρήθηκε σημαντική μείωση σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2003. Αυτή τη μείωση της απασχόλησης την ακολούθησαν και ο τραπεζικός κλάδος κατά 3%, λόγω της εφαρμογής ενός προγράμματος εθελούσιας εξόδου από την αγορά εργασίας, η οποία δεν αντισταθμίστηκε από την αύξηση της απασχόλησης, και οι δημόσιες επιχειρήσεις, οι οποίες σημείωσαν πτώση 2,1% της απασχόλησης κατά τους πρώτους εννέα μήνες του 2004. Ο κλάδος της μεταποίησης δεν παρουσίασε σημαντική μεταβολή σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Στον τομέα των ιδιωτικών επιχειρήσεων, παρατηρούνται περισσότερες προσλήψεις σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ παράλληλα πληθαίνουν και οι απολύσεις αλλά και οι οικειοθελείς αποχωρήσεις, ενώ ο αριθμός των νέων θέσεων εργασίας εξακολουθεί να έχει πτωτική τάση, από 32.172 θέσεις για το έτος του 2003 σε 24.119 θέσεις για το 2004 (πίνακας 2).

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από τον πίνακα 2 είναι ότι σημειώνεται μια σημαντική βελτίωση στην απασχόληση από το 1999 έως και το 2004, η οποία επιβραδύνεται κυρίως τα έτη 2002 και 2003, και αυξάνεται ξανά το 2004 λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων και των ευκαιριών που δημιουργήθηκαν για νέες θέσεις εργασίας. Παράλληλα, παρατηρείται σταδιακή αύξηση τόσο των απολύσεων του προσωπικού των ιδιωτικών επιχειρήσεων όσο και των οικειοθελών αποχωρήσεων, και ιδιαίτερα για το 2004 ένα μέρος των απολύσεων οφείλεται στη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων και στη λύση των συμβάσεων προσωρινής εργασίας που είχαν συναφθεί για να καλυφθούν οι έκτακτες ανάγκες που είχαν προκύψει για εκείνη την περίοδο. Τέλος, παρατηρείται σταδιακή μείωση της δημιουργίας των νέων θέσεων εργασίας, με μόνη εξαίρεση το 2002, όπου η Ελλάδα φεύγει από την περίοδο αδράνειας, παύει να υπάρχει στασιμότητα και η απασχόληση αρχίζει να αποκτά ανοδική πορεία.

Πίνακας 2

ΡΟΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Αναγγελίες πρόσληψης	886.168	978.266	1.033.085	1.080.305	1.083.880	1.107.809
Καταγγελίες σύμβασης	477.166	534.805	597.575	590.642	652.820	665.778
Οικειοθελείς αποχωρήσεις	277.725	341.195	386.043	418.233	398.888	417.912
Καθαρή διαφορά (νέες θέσεις εργασίας)	131.277	102.266	49.467	71.430	32.172	24.119

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή 2004[24]

Για το 2005[25] σημειώνεται μια έντονη κινητικότητα στους κλάδους που ασχολούνται με εργασίες για την αποπεράτωση και τη λειτουργία των κτιρίων, όπως υδραυλικές και ηλεκτρολογικές εργασίες. Επίσης, μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων εθελούσιας εξόδου από τις τράπεζες, ο τραπεζικός κλάδος ακολούθησε αυτή την άνοδο σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Τέλος, αύξηση της απασχόλησης παρουσίασε και ο κλάδος του δημόσιου τομέα, με την μέση ετήσια απασχόληση να αυξάνεται κατά 3%.

Αντίθετα, μικρή μείωση του προσωπικού παρουσιάζεται στον κλάδο των κατασκευαστικών εταιριών καθώς και στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, στις οποίες η μέση ετήσια απασχόληση έπεσε κατά 1,4%.

Πιο συγκεκριμένα[26], ο καταμερισμός των εργαζομένων στην απασχόληση γίνεται με τους μισθωτούς να καλύπτουν το μεγαλύτερο ποσοστό της απασχόλησης, 63,6%, ακολουθούν οι αυτοαπασχολούμενοι οι οποίοι καλύπτουν το 22,1% και το υπόλοιπο ποσοστό το μοιράζονται οι εργοδότες με 8% και οι εργαζόμενοι ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη με ποσοστό 6,3%. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ προκύπτει ότι η αύξηση της μισθωτής εργασίας εξηγεί το μεγαλύτερο μέρος της μεταβολής της απασχόλησης σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Περίπου τα ¾ της συνολικής απασχόλησης, το 20% σε ποσοστό, οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των εργοδοτών και των αυτοαπασχολούμενων, ενώ μόνο ένα 5% αντιστοιχεί στην αύξηση των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών.

[24] Πηγή προέλευσης: ΠΑΕΠ-ΟΑΕΔ.
[25] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2005.
[26] Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2005.

Όσον αφορά το 2006, η άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας οδήγησε στην αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων τόσο στη μισθωτή εργασία, όσο και στους αυτοαπασχολούμενους και στα συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη της οικογένειας. Πιο συγκεκριμένα, οι μισθωτοί αυξήθηκαν κατά 1,8%, οι αυτοαπασχολούμενοι κατά 1,3%, ενώ τα συμβοηθούντα μέλη της οικογενειακής επιχείρησης έφτασαν το 5,5%.

Παράλληλα, ο κλαδικός τομέας εξελίσσεται ως εξής: Κατά 1,7% αυξήθηκε ο αριθμός των απασχολούμενων στο λιανικό εμπόριο, κατά 0,4% οι απασχολούμενοι στα εστιατόρια και στα ξενοδοχεία, ενώ οι απασχολούμενοι στις μεταφορές και στις επικοινωνίες αυξήθηκαν κατά 4,1%.

Ο κατασκευαστικός κλάδος ενισχύθηκε κατά 0,2%, ενώ το Δημόσιο κατά 9,5%, ποσοστό που συνέβαλε στη συνολική άνοδο της απασχόλησης κατά 0,7 της εκατοστιαίας μονάδας. Στα ίδια επίπεδα κινήθηκαν και οι μη αγοραίες υπηρεσίες, κατά 5,7% στην εκπαίδευση και κατά 3,6% στον τομέα της υγείας.

Αντίθετα, ο πρωτογενής τομέας σημείωσε μείωση της απασχόλησης κατά 1,7%, γεγονός που οφείλεται στο ότι τα άτομα που συνταξιοδοτήθηκαν ήταν περισσότερα από τα άτομα που προσελήφθησαν. Στον τομέα της μεταποίησης και στον κατασκευαστικό κλάδο δεν υπήρξε κάποια ουσιαστική μεταβολή σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ ο δευτερογενής τομέας είχε οριακή αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων κατά 0,3%.

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τον πίνακα 3, κατά τη διάρκεια των ετών από το 2000 έως και το 2006 παρατηρούνται οι εξής κυριότερες μεταβολές:

- Ο κλάδος του δημοσίου, των μισθωτών και των ιδιωτικών επιχειρήσεων παρουσιάζουν μια συνεχή αύξηση της απασχόλησης κατά την περίοδο των έξι εξεταζόμενων ετών. Ακολουθεί ο κλάδος των υπηρεσιών, των αυτοαπασχολούμενων και του πρωτογενή τομέα, με εξαίρεση το 2001 που σημειώθηκε μείωση της απασχόλησης για τους δύο τελευταίους κλάδους. Σχετικά με τον τραπεζικό τομέα, σημειώνεται αύξηση της απασχόλησης, εκτός από τα έτη του 2001 και του 2004. Τέλος, οι δημόσιες επιχειρήσεις είναι ο κλάδος ο οποίος παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μείωση της απασχόλησης, σε σχέση με όλους τους υπόλοιπους κλάδους.
- Το ποσοστό της απασχόλησης έχει σημειώσει σημαντική άνοδο, από 56,1% το 2000 σε 61% το 2006. Το 2000 και το 2001 σημειώνεται πολύ μικρή αύξηση

της απασχόλησης λόγω της περιόδου αδράνειας που επικρατούσε στην Ελλάδα, η οποία χαρακτηριζόταν μεν από οικονομική ανάπτυξη αλλά συνοδευόταν δε από μη ουσιαστική μεταβολή της απασχόλησης. Από το 2002 και έπειτα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης της απασχόλησης ήταν περίπου 1% για κάθε έτος, με εξαίρεση το 2005.

- Τέλος, σημαντική είναι η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, η οποία οφείλεται μεν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, σημαντικό ρόλο παίζει δε και η δραστηριοποίηση των γυναικών και η ενεργός συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα κατά τα τελευταία έτη.

Πίνακας 3

Πληθυσμός, Εργατικό Δυναμικό και Απασχόληση

	2006[27] (χιλ.άτομα)	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές						
		2000[28]	2001[29]	2002	2003	2004[30]	2005	2006[31]
Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω	9.150	1,1	0,8	0,7	0,6	…	0,5	0,5
Πληθυσμός ηλικία 15-64 ετών	7.152	-0,5	0,3	0,2	0,1	…	0,1	0,3
Εργατικό Δυναμικό	4.880	-0,3	-0,8	1,5	1,6	…	0,5	0,6
Απασχόληση	4.453	0,5	0,1	2,1	2,3	…	1,2	1,6
-Πρωτογενής τομέας	536	1,0	-7,2	-2,0	1,1	…	-0,1	-1,7
-Δευτερογενής τομέας	981	-1,4	2,0	1,0	1,2	…	1,0	-0,2
-Τριτογενής τομέας	2.936	1,0	1,5	3,6	3,0	…	1,5	2,9
Ποσοστό % Συμμετοχής στο εργατικό Δυναμικό	…	(63,2)	(63,2)	(64,2)	(65,1)	(66,5)	(66,8)	(67,0)
Ποσοστό % Απασχόλησης	…	(56,1)	(56,5)	(57,7)	(58,9)	(59,6)	(60,3)	(61,0)
Ανεργία ως ποσοστό % του εργατικού Δυναμικού	…	(10,9)	(10,4)	(9,9)	(9,3)	(10,2)	(9,6)	(8,8)
Απασχόληση ανά κλάδο								
-Μεταποίηση	563	-2,0	1,5	-0,2	-2,5	…	-1,6	0,5
-Κατασκευές	358	1,5	4,1	3,4	8,6	…	4,9	-2,5
-Τράπεζες	65	2,3	-1,0	1,4	0,1	-2,9	3,0	1,0
-Δημόσιο	486	1,9	1,1	2,2	0,8	2,5	2,7	…

Πηγή: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2003, Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006.

[27,29] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006.
[28] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2003.
[29] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2005, για τα έτη 2001, 2002, 2003, 2004, και 2005.
[30] Τα στοιχεία της ΕΕΔ για το 2004 δεν είναι πλήρως συγκρίσιμα με εκείνα για τα προηγούμενα έτη.

1.3 Η απασχόληση ανά Ηλικιακή Ομάδα

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εικόνα της απασχόληση από την άποψη συμμετοχής των ηλικιακών ομάδων στην αγορά εργασίας. Στον επίκεντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ιδιαίτερα η ηλικιακή ομάδα των νέων, οι ηλικίες από 15 έως 29 ετών, οι οποίες και παρουσιάζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα όσον αφορά τα ποσοστά της ανεργίας.

Αξίζει να σημειωθούν οι διάφοροι λόγοι σύμφωνα με τους οποίους οι διάφορες ηλικιακές ομάδες επιλέγουν να μην εργαστούν. Για τις μικρότερες ηλικιακές ομάδες, ο κυριότερος λόγος που απέχουν από την αγορά εργασίας είναι η εκπαίδευση και εντοπίζεται σε ηλικίες μέχρι και 24 ετών. Μετά την ηλικία των 24 ετών, ο βασικότερος λόγος αποχής από την εργασία είναι οι οικογενειακές υποχρεώσεις, και κυρίως αφορά τις γυναίκες. Τέλος, για τις μεγαλύτερες ηλικίες η αφορμή έγκειται στην πρόωρη συνταξιοδότηση, όπου εδώ το ποσοστό των αντρών είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό των γυναικών.

Ειδικότερα για το 2000[32], σημειώθηκε αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων 45 έως 64 ετών και 65 ετών και πάνω, η οποία μπορεί να ερμηνευθεί από τις μεταβολές της ασφαλιστικής νομοθεσίας, η οποία αύξησε τα όρια ηλικίας της συνταξιοδότησης. Η ομάδα των απασχολούμενων 15 έως 44 ετών, εκτός από τη μείωση της απασχόλησης παρουσίασε μείωση στα ποσοστά της ανεργίας και στη συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό, μείωση που ίσως να οφείλεται στην αυξημένη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση ή στο γεγονός ότι αυτή η μείωση της ανεργίας δεν ισοσκελίστηκε από την αύξηση που παρουσίασε η απασχόληση.

Για το 2001[33] σημειώνεται πτώση της απασχόλησης κατά 0,8%. Την πτώση ακολουθούν και ο αριθμός των απασχολούμενων που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 15 έως 29 ετών, ο οποίος μειώθηκε κατά 3,3%, καθώς επίσης και οι απασχολούμενοι ηλικίας από 45 ετών και πάνω, των οποίων το ποσοστό έπεσε κατά 0,6%. Όσον αφορά τους νέους, η μείωση αυτή της απασχόλησης μπορεί να οφείλεται στη διευρυμένη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση, ενώ για την δεύτερη ηλικιακή ομάδα η μείωση αυτή οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των πρόωρα συνταξιοδοτηθέντων εργαζομένων, μείωση η οποία δεν αντισταθμίστηκε με την

[32] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2000.
[33] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2001.

αύξηση του ποσοστού απασχόλησης για την ηλικιακή ομάδα των 30 έως 44 ετών, η οποία έφτασε το 0,3%.

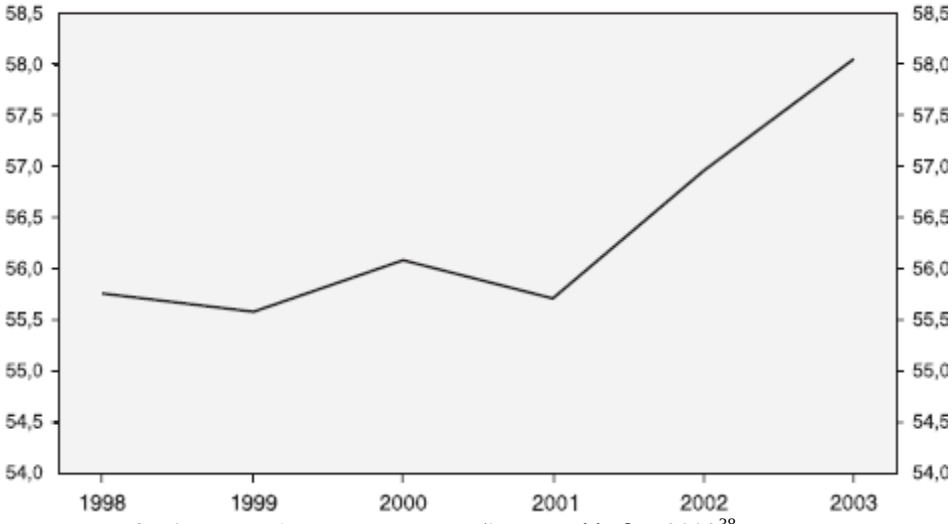
Το 2002[34] σημειώνεται μικρή μείωση του αριθμού των απασχολουμένων για τους νέους άντρες και γυναίκες, τόσο στη μερική όσο και στην πλήρη απασχόληση, η οποία έρχεται σε αντίθεση με την αύξηση του αριθμού των ατόμων της ηλικιακής ομάδας από 30 έως 64 ετών, η οποία συνεισφέρει στην αύξηση της απασχόλησης κατά 6,3%. Πτωτική μοιάζει να είναι η απασχόληση και στις μεγαλύτερες ηλικίες, καθώς φαίνεται ότι επικρατούν οι ίδιες συνθήκες στην οικονομία και αποχωρούν με πρόωρη συνταξιοδότηση. Η παραπάνω τάση στις νεαρότερες ηλικίες οφείλεται στην παράταση της εκπαίδευσης των νέων και στην ελληνική ιδιαιτερότητα, ότι οι σπουδαστές δεν επιθυμούν να εργάζονται παράλληλα με τις σπουδές τους. Αντίθετα, η αύξηση της απασχόλησης της ενδιάμεσης ηλικιακής ομάδας είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του εργατικού δυναμικού, η οποία δικαιολογεί ένα μέρος της συνολικής αύξησης της απασχόλησης.

Όσον αφορά το 2003[35], σημειώθηκε αύξηση στο σύνολο των απασχολούμενων ηλικίας 15 έως 64 ετών κατά 57,8%, έναντι του 56,7% του προηγούμενου έτους, ποσοστό το οποίο εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο από τα ποσοστά που επικρατούν στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Διάγραμμα 2). Σε αυτή την αύξηση σημαντικό ρόλο σημείωσαν οι απασχολούμενοι ηλικίας 55 έως 64 ετών, οι οποίοι έφτασαν το 42,1%, ποσοστό υψηλότερο κατά 2,4 ποσοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο του 2002, αλλά και υψηλότερο μισή ποσοστιαία μονάδα από το αντίστοιχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (41,7%). [36]

[34] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2002.
[35] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2003, Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόλησης 2003.
[36] Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2004.

Διάγραμμα 2

Ποσοστό Απασχόλησης[37]



Πηγή: Έκθεση του Διοικητή της τράπεζας της Ελλάδος 2003[38]

Από το διάγραμμα 2 φαίνονται οι διακυμάνσεις που είχε η απασχόληση μέχρι και το έτος του 2001, οι οποίες δεν ήταν ιδιαίτερα σημαντικές σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας για εκείνη την περίοδο. Από το 2001 και μετά παρατηρείται η αλματώδης αύξηση της απασχόλησης, η οποία σηματοδοτεί την έξοδο της Ελλάδας από την περίοδο αδράνειας που διένυε.

[37] Λόγος (%) των απασχολούμενων ηλικίας 15-64 ετών προς τον πληθυσμό ηλικίας 15-64 ετών.
[38] Πηγή προέλευσης: ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, β΄ τρίμηνο κάθε έτους, Αναθεωρημένα στοιχεία ύστερα από προσαρμογή των αποτελεσμάτων της δειγματοληπτικής έρευνας με βάση τα δεδομένα της Απογραφής του Πληθυσμού του 2001.

Πίνακας 4
Οι μεταβολές κατά ηλικιακές ομάδες

	Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	Ποσοστά ανεργίας
			2002			
Σύνολο	9.093.813	4.443.954	4.015.983	427.971	4.649.859	9,6%
15-29	1.981.987	1.045.510	830.585	214.925	936.477	20,6%
30+	7.111.826	3.398.444	3.185.3198	213.046	3.713.382	6,3%
			2003			
Σύνολο	9.008.849	4.728.395	4.286.561	441.834	4.280.454	9,3%
15-29	2.136.394	1.138.845	916.229	222.615	997.549	16,5%
30+	6.872.455	3.589.550	3.370.332	219.219	3.282.905	6,1%
			2004			
Σύνολο	9.056.875	4.822.760	4.329.742	493.018	4.234.115	10,2%
15-29	2.078.568	1.148.838	917.219	231.619	929.730	20.2%
30+	6.798.307	3.673.922	3.412.523	261.399	3.304.385	7,1%
			2004			
Σύνολο	9.056.875	4.822.760	4.329.742	493.018	4.234.115	10,2%
15-29	2.078.568	1.148.838	917.219	231.619	929.730	20.2%
30+	6.798.307	3.673.922	3.412.523	261.399	3.304.385	7,1%

Πηγή: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2004[39], Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2005[40]

Επίσης, καταγράφεται μία μεταβολή της απασχόλησης στην ομάδα των εργαζομένων από 24 έως 64 ετών, η οποία υπερτερεί της σχετικής μείωσης του αριθμού των ανέργων αυτής της ηλικίας, ενώ αντίθετα, η μικρότερη ηλικιακή ομάδα σημειώνει μείωση του αριθμού των απασχολουμένων σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Πάντως, παρά την αύξηση της απασχόλησης που σημειώθηκε στην παραπάνω ηλικιακή ομάδα, δεν ήταν χαρακτηριστική η συμμετοχή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης, το ποσοστό της συμμετοχής τους έφτασε μόνο το 1,2%, ποσοστό πολύ μικρό σε σχέση με το αντίστοιχο της Ευρώπης το οποίο αγγίζει το 8,4%.

Συνεχίζεται η ανοδική πορεία της συνολικής απασχόλησης για το 2004 (απασχολούμενοι ηλικίας από 15 έως 64 ετών), με το ποσοστό της να ανέρχεται στο 59,6%. Παρατηρώντας τον πίνακα 4, είναι αξιοπρόσεκτες οι μεταβολές στην απασχόληση και για τις δύο ηλικιακές ομάδες. Πιο συγκεκριμένα, για τους απασχολούμενους ηλικίας 15 έως 29 ετών, παρατηρείται μια σημαντική αύξηση της

[39] Προέλευση Πηγής: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993(Ετήσια), 2002, 2003 (Β΄ τρίμηνο).
[40] Προέλευση Πηγής: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993(Ετήσια), 2003, 2004 (Β΄ τρίμηνο).

απασχόλησης από το 2002 μέχρι το 2003, η οποία δεν συνεχίζει με τον ίδιο ρυθμό και το επόμενο έτος, αλλά παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητη το 2004(917.219, έναντι 916.229 το 2003), σταθεροποιώντας το ποσοστό της απασχόλησης στο 26,8%.[41] Την παραπάνω ανοδική πορεία ακολουθούν οι απασχολούμενοι από τριάντα ετών και πάνω. Επίσης, και στις δύο ομάδες παρατηρείται αύξηση του εργατικού δυναμικού, με τους απασχολούμενους άνω των τριάντα ετών να σημειώνουν μεγαλύτερη αύξηση. Η απασχόληση συνεχίζει την ανοδική της πορεία και το 2005[42], άνοδος η οποία σημειώνεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, εκτός από την ομάδα των νέων 15 έως 24 ετών, η οποία μειώθηκε στο 25%, έναντι του 26,8% το 2004, μείωση η οποία μπορεί να οφείλεται στη συμμετοχή των νέων σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης. Από την άλλη πλευρά, σημειώνεται μια αύξηση στη μερική απασχόληση των νέων, η οποία δεν μπορεί να αντισταθμίσει τη μείωση της συνολικής απασχόλησής τους.[43]

Πάντως, παρά τη συνεχή άνοδο της απασχόλησης, η Ελλάδα εξακολουθεί να απέχει σημαντικά από τα πρότυπα της Ευρώπης, και ιδιαιτέρως η ομάδα των νέων, των οποίων τα ποσοστά είναι πιο χαμηλά από τα αντίστοιχα Ευρωπαϊκά. Συγκεκριμένα, ενώ , όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το ποσοστό απασχόλησης των νέων κυμαίνεται στο 25%, το Ευρωπαϊκό ποσοστό αντιστοιχεί στο 39,4%.

Σχετικά με την εξέλιξη της συμμετοχής των νέων στις κατηγορίες των απασχολούμενων[44], παρατηρείται μια μείωση στις κατηγορίες των εργοδοτών και των αυτοαπασχολούμενων, σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Αντίθετα, σημειώνεται αύξηση της συμμετοχής τους στη μερική και στην προσωρινή απασχόληση, καθώς και στην κατηγορία των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών. Ταυτόχρονα, το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων εργάζονται ως μισθωτοί, ενώ σημαντικό μερίδιο στην απασχόλησή τους κατέχουν οι κατηγορίες των αυτοαπασχολούμενων και των συμβοηθούντων μελών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (2005, δεύτερο τρίμηνο) παρατηρείται ότι η συμμετοχή των νέων στην απασχόληση είναι μεγαλύτερη σχετικά με τη συμμετοχή κάποιας άλλης ηλικιακής ομάδας. Πιο συγκεκριμένα, «ένας στους δύο άνεργους που εργάζονται σήμερα είναι νέος, ενώ οχτώ στα δέκα άτομα που εισήλθαν στην απασχόληση είναι νέοι».[45] Προκύπτει, λοιπόν, το συμπέρασμα ότι για

[41,42] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2005.

[43] Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2006.

[44,45] Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2006.

κάθε ένα νέο που εξέρχεται από την αγορά εργασίας, τον αντικαθιστούν περίπου τρεις νέοι (2,75), ενώ για την ηλικιακή ομάδα άνω των τριάντα ετών η αντιστοιχία είναι ακόμα μικρότερη (0,42).

Το επόμενο έτος[46] συνοδεύτηκε από αύξηση της απασχόλησης. Η απασχόληση όλων των ηλικιακών ομάδων, 15 έως 64 ετών, αυξήθηκε σε 61%, σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, μεταβολή η οποία οφείλεται στην μεγαλύτερη προσέλευση των ατόμων άνω των 25 ετών. Αντίθετα, η μικρότερη ηλικιακή ομάδα σημείωσε μείωση στον αριθμό των απασχολούμενων, με το ποσοστό της απασχόλησής τους να φτάνει το 24,2%, έναντι του 40,1% που επικρατεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρά την μείωση αυτή, παρατηρείται αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων οι οποίοι συνδυάζουν την εργασία με την εκπαίδευση.

Αν και η κατάσταση της αγοράς εργασίας για τους νέους έχει επιδεινωθεί, παρατηρείται μια αύξηση του αριθμού των συμβάσεων ορισμένου χρόνου για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, κατάσταση η οποία ενδέχεται να διευκολύνει την είσοδό τους στην αγορά εργασίας.

Συνοψίζοντας κατά τη διάρκεια των ετών από το 2000 έως το 2006 παρατηρούνται τα εξής:

- Σημειώνεται μια συνεχής μείωση του αριθμού των νέων απασχολούμενων κάθε έτος, με εξαίρεση το 2004 και το 2006, όπου σημειώνεται αύξηση της απασχόλησης για όλες τις ηλικιακές ομάδες.
- Επίσης, παρατηρείται μια σημαντική αύξηση της απασχόλησης στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες, πλην των νέων, ενώ παράλληλα μειώνεται και ο αριθμός των ανέργων τόσο της ενδιάμεσης ηλικιακής ομάδας, 25-44 ετών, όσο και της μεγαλύτερης ηλικιακής ομάδας, 45-64 ετών.

[46] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006.

1.4 Η Απασχόληση ανά Φύλο

Εκτός από τις μικρές ηλικιακές ομάδες, σημαντικό πρόβλημα σχετικά με την ανεργία συναντούν και οι γυναίκες, οι οποίες ακόμα και στις μέρες μας συγκεντρώνουν ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό ανεργίας, σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά που επικρατούν στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και σημειώνεται μια αύξηση της απασχόλησης των γυναικών, με την πάροδο των ετών λόγω της αυξημένης συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας, εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική απόκλιση των ποσοστών απασχόλησης σε σχέση με τους άντρες απασχολούμενους, με την ψαλίδα να ξεκινά κυρίως από τις ηλικίες των 25 ετών και πάνω και να διευρύνεται περισσότερο στις ηλικίες άνω των 35 ετών.[47] Η διεύρυνση αυτή του χάσματος οφείλεται στις αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις των γυναικών, όσον αφορά τη μεσαία ηλικιακή ομάδα, ενώ στις μικρότερες ηλικιακές ομάδες η διαφορά είναι μικρότερη και αποδίδεται στην είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Για την καταπολέμηση του υψηλού ποσοστού ανεργίας των γυναικών χρειάζεται , μεταξύ άλλων, βελτίωση της κοινωνικής υποδομής για την φροντίδα των παιδιών, καθώς και περαιτέρω ενθάρρυνση των γυναικών ώστε να αυξηθεί η συμμετοχή τους στην μερική απασχόληση.

Συγκεκριμένα, για το 2000[48], η απασχόληση των γυναικών σημείωσε σημαντική αύξηση κατά 1,1% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ μείωση σημειώθηκε στα ποσοστά απασχόλησης των αντρών κατά 0,4%. Αυτά τα αποτελέσματα είχαν ως συνέπεια την οριακή αύξηση της αντρικής απασχόλησης, από 55,4% σε 55,8%, ενώ αντίθετα η απασχόληση των γυναικών παρουσίασε μεγαλύτερη αύξηση, από 40,7% σε 41,3%. Το παραπάνω ποσοστό μπορεί να αποδοθεί στην ανάπτυξη της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ η αντίστοιχη μείωση της απασχόλησης των αντρών μπορεί να οφείλεται στην παραγωγική αναδιάρθρωση του δευτερογενούς τομέα στην οικονομία.

Το 2001[49] σημειώνεται μείωση της απασχόλησης και στα δύο φύλα, με τις γυναίκες απασχολούμενες να μειώνονται κατά13,5 χιλιάδες.

Το 2002[50] η απασχόληση των γυναικών φτάνει στο 38%, έναντι του 35% του προηγούμενου έτους , αύξηση η οποία οφείλεται στην μεγαλύτερη συμμετοχή τους

[47] Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2001.
[48] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2000.
[49] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2001.
[50] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2002.

στη μερική απασχόληση, η οποία φτάνει τα 2/3 των μερικώς απασχολούμενων (Κρητικίδης). Η παραπάνω μεταβολή συμμετέχει στην συνολική αύξηση της απασχόλησης κατά 10,5%, ενώ σημειώνεται μια αντίστοιχη μεταβολή και στην απασχόληση των αντρών, και πιο συγκεκριμένα στην πλήρη απασχόληση.

Όσον αφορά το 2003[51], το ποσοστό ανεργίας τόσο των αντρών όσο και των γυναικών παρουσιάζει πτωτικές τάσεις, σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Σχετικά με τις γυναίκες, αν και μειώνεται στο 14,2%, εξακολουθεί να είναι αρκετά υψηλό, σε σχέση με το αντίστοιχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο πλησιάζει το 8,9%.

Παρατηρώντας το σχεδιάγραμμα 3 μπορούμε να καταλήξουμε στα εξής συμπεράσματα που αφορούν την απασχόληση ανά φύλο για την πενταετία 1999-2003:

- Τόσο οι άντρες, όσο και οι γυναίκες παρουσιάζουν αύξηση της απασχόλησής τους κατά τη διάρκεια της πενταετίας.
- Το ποσοστό συμμετοχής των αντρών αυξάνεται με την πάροδο της πενταετίας από 70,9% σε 72,5%, αύξηση κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες. Η αντίστοιχη αύξηση των γυναικών ανέρχεται κατά 3,3 ποσοστιαίες μονάδες, με το ποσοστό απασχόλησής τους να φτάνει το 44%, από 40,7% το 1999.
- Τέλος, ο ρυθμός αύξησης της γυναικείας απασχόλησης είναι εμφανώς υψηλότερος, από τον αντίστοιχο ρυθμό για τους άντρες.

[51] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2003.

Διάγραμμα 3

Συμμετοχή στην απασχόληση ανά φύλο



Πηγή: Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2003

Σχετικά με το 2004[52] η γυναικεία απασχόληση παρουσιάζει μια αύξηση, φτάνοντας στο ποσοστό του 45,2%, ποσοστό το οποίο εξακολουθεί να είναι χαμηλό σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό που επικρατεί στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το οποίο φτάνει στο 56,8%. Η μικρή συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο τα ποσοστά απασχόλησης στην Ελλάδα παραμένουν σε τόσο χαμηλά επίπεδα.

Και το 2005[53], το ποσοστό απασχόλησης των αντρών είναι οριακά υψηλότερο, από το αντίστοιχο ευρωπαϊκό, το οποίο φτάνει το 74,2%, έναντι του 72,9% της Ε.Ε.

Αντίθετα, οι γυναίκες εξακολουθούν να έχουν σχεδόν την ίδια πορεία με το προηγούμενο έτος, και παρόλο που σημείωσε μια μικρή αύξηση και έφτασε στο 46,1%. Σε σχέση με τα μεγέθη της απασχόλησης, το μεγαλύτερο μέρος των γυναικών εργάζονται ως μισθωτοί και ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη με ποσοστά 40,9% και 67,8% αντίστοιχα. Μικρότερα ποσοστά καταλαμβάνουν στην κατηγορία των εργοδοτών και των αυτοαπασχολούμενων με ποσοστά 19,2% και 29,1% αντίστοιχα. Σχετικά με το ποσοστό της μερικής απασχόλησης, οι γυναίκες καταλαμβάνουν το 9,1%, ενώ οι άντρες μόνο το 2,1%.

Συνοψίζοντας, από τον πίνακα 5 προκύπτουν τα εξής:

[52] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2004.
[53] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2005.

- Οι γυναίκες απασχολούμενες αύξησαν τον αριθμό τους κατά 25.535 εργαζόμενες, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, αύξηση η οποία είναι λίγο μεγαλύτερη από την αντίστοιχη αύξηση των αντρών, η οποία φτάνει τους 25.622 εργαζόμενους (πίνακας 5).
- Επίσης φαίνεται ότι σημειώθηκε μεγαλύτερη αύξηση της πλήρης απασχόλησης στους άντρες (25.535) σε σχέση με τις γυναίκες(15.480), η οποία μπορεί να αντισταθμιστεί από τη μεγάλη προσέλευση των γυναικών στην μερική απασχόληση, όπου υπάρχει η συντριπτική αύξηση των 10.337 γυναικών, έναντι των 87 απασχολούμενων αντρών (πίνακας 5).
- Ακόμα, οι γυναίκες καταλαμβάνουν μόνο το 37,7% της πλήρης απασχόλησης, ενώ αντίθετα, το μεγαλύτερο μέρος των γυναικών φαίνεται να συγκεντρώνεται στη μερική απασχόληση, με ποσοστό 99,2%.
- Τέλος, προκύπτει ότι κατά την διάρκεια των δύο ετών σημειώθηκε αύξηση της απασχόλησης και για τους άντρες και για τις γυναίκες, με τις γυναίκες να αυξάνονται περισσότερο και στο σύνολο της απασχόλησης και στη μερική απασχόληση, ενώ οι άντρες υπερισχύουν στην πλήρη απασχόληση.

Πίνακας 5

Απασχόληση κατά φύλο

	2004	2005	2004-2005
Σύνολο	4.330.497	4.381.936	51.439
Άνδρες	2.680.619	2.705.841	25.622
Γυναίκες	1.650.279	1.676.095	25.817
% Γυναικών	38,1	38,3	50,2
Πλήρης Απασχόληση			
Σύνολο	4.129.937	4.170.952	41.015
Άνδρες	2.622.174	2.647.709	25.535
Γυναίκες	1.507.763	1.523.243	15.480
% Γυναικών	36,5	36,5	37,7
Μερική Απασχόληση			
Σύνολο	200.560	210.984	10.424
Άνδρες	58.045	58.132	87
Γυναίκες	142.516	152.853	10.337
% Γυναικών	71,1	72,4	99,2
% Μερική Απασχόληση			
Σύνολο	4,6	4,8	
Άνδρες	2,2	2,1	
Γυναίκες	8,6	9,1	

Πηγή: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2006[54]

Το 2006[55] χαρακτηρίζεται από μείωση του αριθμού των ανέργων και για τα δύο φύλα, μείωση η οποία οφείλεται κυρίως στη μείωση των ανέργων γυναικών που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 30 έως 44 ετών. Η παραπάνω μεταβολή οφείλεται για τους μεν άνδρες στον περιορισμό του αριθμού των απολύσεων, για τις δε γυναίκες οφείλεται κυρίως στην διεύρυνση των δυνατοτήτων τους για εύρεση εργασίας.

Ανακεφαλαιώνοντας, η απασχόληση αυξάνεται και για τα δύο φύλα κατά τη διάρκεια των ετών από το 2000 έως το 2006. Η απασχόληση των γυναικών αυξάνεται πολύ περισσότερο συγκριτικά με εκείνη των αντρών, τη στιγμή που η απασχόληση των αντρών ξεπερνά τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο για την απασχόληση.

[54] Πηγή Προέλευσης: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993 Ετήσια, 2004,2005 Β΄ τριμήνου.
[55] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006.

1.5 Η Απασχόληση ανά Γεωγραφική Περιφέρεια

Βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω διαρθρωτικών πολιτικών, οι οποίες ονομάζονται περιφερειακές πολιτικές. Ως περιφερειακή πολιτική ορίζεται « μια συγκεκριμένη πολιτική, η οποία περιλαμβάνει τις παρεμβάσεις που γίνονται στις περιφέρειες από την πλευρά του δημόσιου τομέα με στόχο τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών»[56] (Κρητικίδης, Παπαβασιλείου). Επίσης, οι παραπάνω συγγραφείς ορίζουν την περιφερειακή ανισότητα, ως την ανισότητα των ευκαιριών που παρουσιάζονται στις περιφέρειες σε διάφορους τομείς, όπως στον τομέα της εκπαίδευσης και της απασχόλησης.

Επιπλέον ο Κρητικίδης υποστηρίζει ότι σημαντικό ρόλο στην μη ομοιόμορφη κατανομή της απασχόλησης παίζει η κατανομή του εκπαιδευτικού επιπέδου των απασχολουμένων ανά γεωγραφική περιφέρεια. Πιο συγκεκριμένα, χωρίζει την περιφέρεια σε τέσσερις ομάδες[57]:

1. η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει την Αττική
2. η δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει την Κεντρική Μακεδονία
3. η τρίτη ομάδα αποτελείται από το Βόρειο Αιγαίο, το Νότιο Αιγαίο, τα Ιόνια Νησιά, τη Δυτική Μακεδονία και την Ήπειρο και
4. η τέταρτη κατηγορία αποτελείται από τη Στερεά Ελλάδα, την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, την Πελοπόννησο, τη Δυτική Ελλάδα, την Κρήτη και τη Θεσσαλία.

Η πρώτη ομάδα, χαρακτηρίζεται από υψηλή ανεργία, καθώς είναι και η περιφέρεια με το μεγαλύτερο πληθυσμιακό μέγεθος, περιλαμβάνει δηλαδή το 44% του συνόλου των ανέργων. Ακολουθεί η δεύτερη ομάδα, η Κεντρική Μακεδονία, στη συνολική ανεργία με ποσοστό περίπου 20%. Παρά την ανεργία που σημειώνεται στην Κεντρική Μακεδονία, η παραπάνω περιφέρεια σημειώνει και αύξηση της απασχόλησης, η οποία εστιάζεται στον δευτερογενή τομέα.[58] Χαρακτηριστική αύξηση της

[56] Γ. Κρητικίδης, Χ. Παπαβασιλείου, «Η Περιφερειακή διάσταση της Απασχόλησης».
[57] Γ. Κρητικίδης, « Απασχόληση και επίπεδο Εκπαίδευσης στις περιφέρειες».
[58] Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η ανεργία αυξάνεται με την ταυτόχρονή αύξηση της απασχόλησης, πράγμα που οφείλεται στην ταχύτερη αύξηση του εργατικού δυναμικού.

απασχόλησης σημειώνεται και στη Θεσσαλία, η οποία οφείλει αυτή την αύξηση κατά ένα μεγάλο ποσοστό στον πρωτογενή τομέα.[59]

Ωστόσο, η περιφέρεια με το μικρότερο δείκτη ανεργίας είναι η Κρήτη, η οποία συγκεντρώνει και υψηλά ποσοστά εποχικής απασχόλησης, εφόσον χαρακτηρίζεται τουριστική περιοχή με ιδιαίτερα υψηλό ενδιαφέρον. Αντίθετα, η περιφέρεια με τον υψηλότερο δείκτη ανεργίας είναι η Δυτική Μακεδονία, ενώ χαμηλά ποσοστά εποχικής απασχόλησης καταγράφονται στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και στην Αττική (πιο αναλυτικά βλ. παράρτημα, πίνακας 1).

Ανά κλάδο απασχόλησης, και πιο συγκεκριμένα για την γεωργία, οι περιφέρειες που σημειώνουν την μικρότερη μείωση της απασχόλησης είναι το Βόρειο Αιγαίο και η Πελοπόννησος, ενώ οι περιφέρειες που συγκεντρώνουν τη μεγαλύτερη μείωση είναι η Ανατολική και Δυτική Μακεδονία και η Θράκη. Σχετικά με τον τομέα της βιομηχανίας, σημειώνεται μείωση της απασχόλησης στα Ιόνια Νησιά, την Αττική και τη Δυτική Μακεδονία, ενώ στις υπόλοιπες περιφέρειες σημειώνεται αύξηση της απασχόλησης και κυρίως των αντρών. Τέλος, στον τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται αύξηση της απασχόλησης σε όλες τις περιφέρειες.

Προκύπτει, λοιπόν, το συμπέρασμα ότι η μεταβολή της απασχόλησης ανά κλάδο της οικονομίας εξαρτάται από το εκπαιδευτικό επίπεδο των απασχολούμενων που απασχολεί. Παρατηρείται ότι οι απασχολούμενοι με δευτεροβάθμια εκπαίδευση συγκεντρώνονται κυρίως στους κλάδους της γεωργίας, του εμπορίου, των κατασκευών και στον κλάδο των ξενοδοχείων και εστιατορίων. Αντίθετα, απασχολούμενοι με τριτοβάθμια εκπαίδευση συγκεντρώνονται σε επιχειρηματικούς τομείς, στον κλάδο της Δημόσιας Διοίκησης, της εκπαίδευσης και της Υγείας.[60]

Για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων γίνεται μια προσπάθεια μέσω του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Απασχόληση για την ενίσχυση της γεωγραφικής κινητικότητας, μέσω της αύξησης της επιδότησης του ενοικίου για τους ανέργους που μετακινήθηκαν από τον τόπο διαμονής τους.[61]

[59] Γ. Κρητικίδης, «Απασχόληση και ανεργία στις περιφέρειες».
[60] Γ. Κρητικίδης, « Απασχόληση και επίπεδο Εκπαίδευσης στις περιφέρειες».
[61] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2004.

1.6 Μετανάστες

Στα τέλη της δεκαετίας του ΄80 η Ελλάδα έγινε δέκτης ενός κύματος μετανάστευσης, κύμα το οποίο συντέλεσε την κύρια πηγή στην αύξηση του πληθυσμού. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Απογραφής του πληθυσμού του 2001, οι μετανάστες που ήρθαν να εγκατασταθούν στην Ελλάδα ανέρχονταν περίπου[62] στους 760 χιλιάδες, ποσοστό που κάλυπτε το 7% του μόνιμου πληθυσμού.

Παράλληλα, άρχισε να αναπτύσσεται η ιδέα του οικονομικού ρατσισμού, σύμφωνα με την οποία οι Έλληνες πιστεύουν ότι η εργασία των μεταναστών τους μετατοπίζει από την απασχόληση και τους οδηγεί στην ανεργία. Στη συνέχεια σημειώνεται ότι αυτή η άποψη αποδεικνύεται εντέλει λανθασμένη, σύμφωνα και με τα στοιχεία του Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.[63]

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την έκθεση του ΙΝΕ, οι μετανάστες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

- Στους μετανάστες που αναλαμβάνουν εργασίες, για τις οποίες οι Έλληνες δεν ενδιαφέρονται και
- Στους μετανάστες οι οποίοι καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας, τις οποίες υπό κανονικές συνθήκες θα καταλάμβαναν Έλληνες.

Στην δεύτερη περίπτωση έγκειται και η ιδέα του οικονομικού ρατσισμού, η οποία όμως καταλαμβάνει ένα πολύ μικρό ποσοστό. Σύμφωνα με την πρώτη περίπτωση, όπου συνήθως είναι και η επικρατέστερη, οι μετανάστες όχι μόνο δεν δημιουργούν ανεργία, αλλά αυξάνουν και την απασχόληση.

Επίσης, σημαντική είναι η συμβολή τους στον τομέα των επιχειρήσεων, με την έννοια ότι έχουν υποκαταστήσει τα μη αμειβόμενα μέλη των οικογενειών τα οποία εργαζόντουσαν στις οικογενειακές επιχειρήσεις. «Αυτός είναι και ένας από τους βασικούς λόγους της αύξησης των μισθωτών στη συνολική απασχόληση».[64]

[62] ,[64]Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006.
[63] Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2004 και 2005.

Χαρακτηριστικά των μεταναστών

- Το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών αποτελείται από τις παραγωγικές ηλικίες των 15 έως 64 ετών, περίπου το 80%, το 17% των μεταναστών είναι έως 14 ετών , ενώ μόλις το 3,5% αποτελείται από ηλικιωμένους.
- Οι μετανάστες συντελούν στην αύξηση του πληθυσμού, στην διεύρυνση του εργατικού δυναμικού και στην αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων.
- Το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών συγκεντρώνεται κυρίως σε κλάδους που απασχολούν ανειδίκευτους εργαζόμενους ή επαγγέλματα με χαμηλή εξειδίκευση εργασίας.
- Τα επαγγέλματα τα οποία συγκεντρώνουν τους μετανάστες εργαζόμενους χαρακτηρίζονται από χαμηλές αμοιβές.

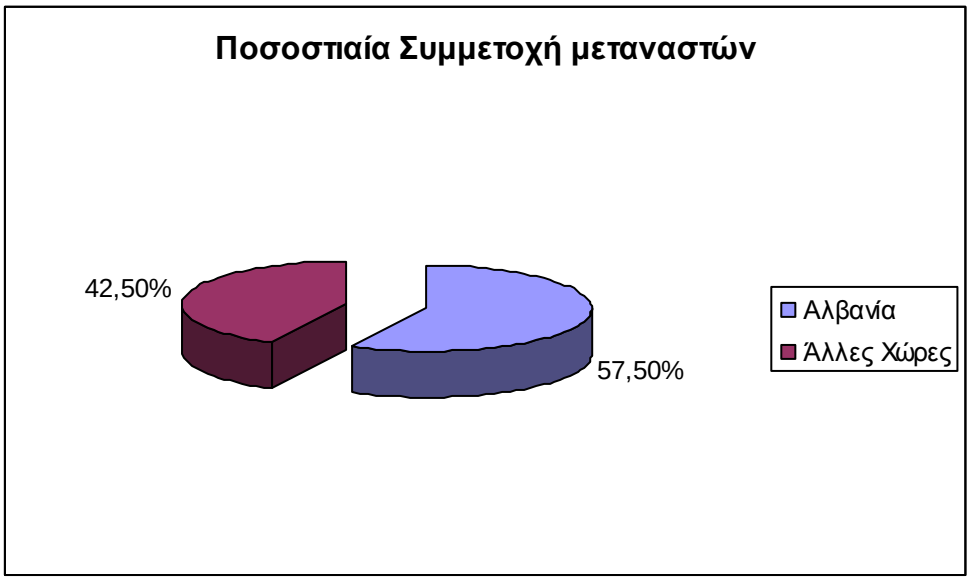
Σχετικά με το μορφωτικό τους επίπεδο, πάνω από τους μισούς μετανάστες είναι κυρίως απόφοιτοι μέσης και υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ενώ μόνο ένα ποσοστό της τάξης του 8,3% έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γεγονός που δικαιολογεί και τις θέσεις εργασίας τις οποίες καλύπτουν.

Όσον αφορά τις χώρες προέλευσης τους, το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών προέρχεται από την Αλβανία, ποσοστό που φτάνει το 57,5%[65], αλλά και από άλλες χώρες όπως η Βουλγαρία με ποσοστό 4,6%, η Γεωργία με ποσοστό 3,0%, και η Ρουμανία, με ποσοστό 2,9%[66] (Διαγράμματα 4 και 5).

Ως λόγους εγκατάστασης, το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών δήλωσε ότι ήρθε για εργασία, 54,2%, ένα μικρότερο ποσοστό δήλωσε ότι ήρθε στην Ελλάδα λόγω επανένωσης της οικογένειας, 13%, το 2,7% δηλώνει ότι μεταναστεύει λόγω σπουδών, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό, 30,1%, επικαλείται άλλους λόγους. Από τους μετανάστες που επικαλέστηκαν λόγο εργασίας ως λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα, το 41% βρίσκεται στη χώρα πάνω από πέντε έτη, το 46,8% από ένα έως πέντε χρόνια και το 12,2% μόνο ένα χρόνο[67] (παράρτημα, Διάγραμμα 1).

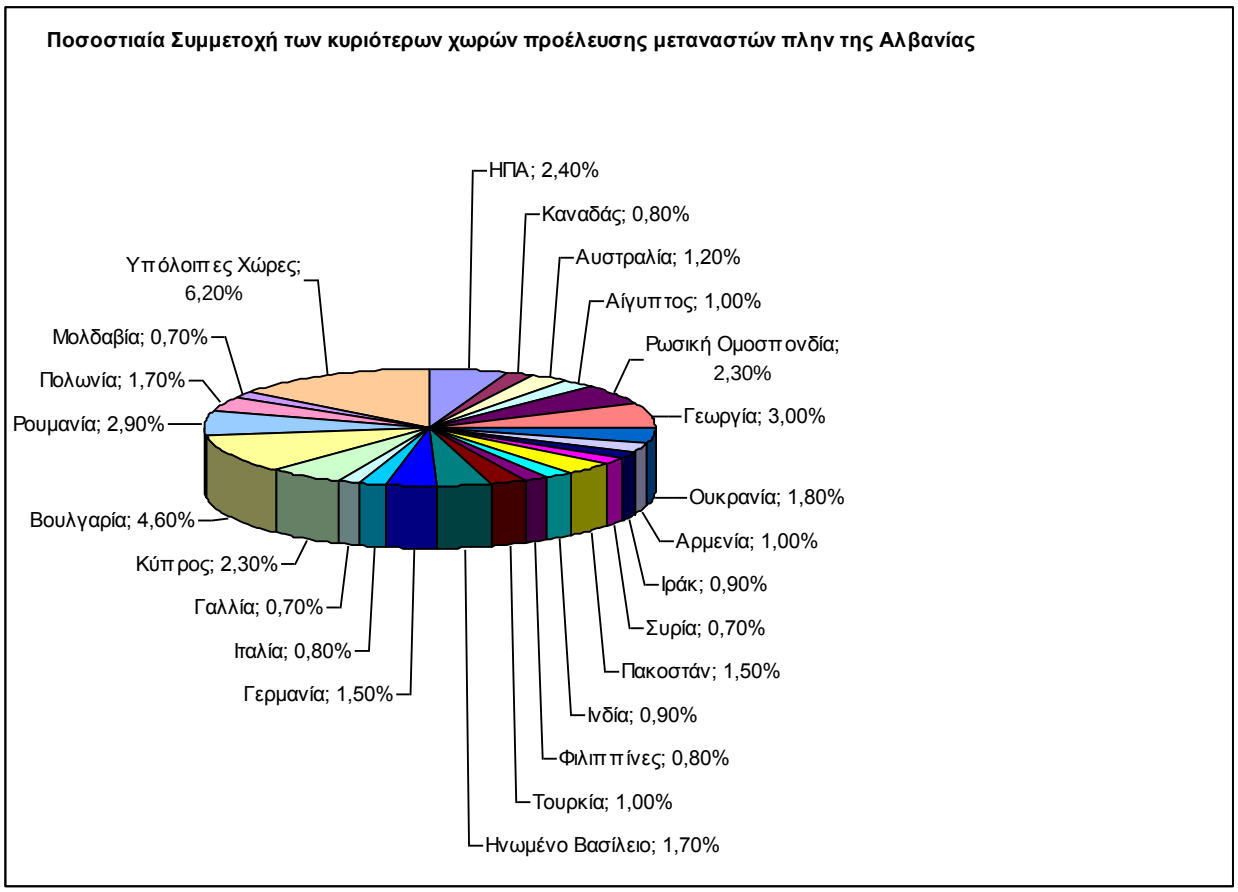
[65,67] Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2004.
[66] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006.

Διάγραμμα 4



Πηγή: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2004.[68]

Διάγραμμα 5



Πηγή: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2004.[69]

[68,69] Πηγή Προέλευσης: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 2001.

Ο τόπος εγκατάστασης που προτιμούν οι μετανάστες είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος τα αστικά κέντρα, πάνω από το 80% των μεταναστών, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό συγκεντρώνεται στις αγροτικές περιοχές. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, το 48,6% των μεταναστών συγκεντρώνεται στην Αθήνα, το 13,1% στην Κεντρική Μακεδονία, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό συγκεντρώνεται στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας και ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο, στην Κρήτη, στη Στερεά Ελλάδα, στη Δυτική Ελλάδα και στη Θεσσαλία (πίνακας 6).

Πίνακας 6

Αναλογία των Μεταναστών στον Πληθυσμό της Χώρας και των Περιφερειών

Σύνολο Χώρας και Περιφέρειες	Ποσοστό Μεταναστών
Σύνολο Χώρας	7,0%
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	2,5%
Κεντρική Μακεδονία	5,3%
Δυτική Μακεδονία	2,9%
Θεσσαλία	4,2%
Ήπειρος	4,4%
Ιόνια Νησιά	9,1%
Δυτική Ελλάδα	4,7%
Στερεά Ελλάδα	6,5%
Πελοπόννησος	7,5%
Αττική	9,8%
Βόρειο Αιγαίο	4,7%
Νότιο Αιγαίο	9,3%
Κρήτη	6,7%

Πηγή: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2004[70]

Τέλος, σχετικά με την κατανομή των μεταναστών ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, περίπου το ¼ εργάζονται στον κλάδο των κατασκευών, το 1/5 στον πρωτογενή τομέα, το 12,5% εργάζεται στον βιομηχανικό τομέα ενώ το 16% των μεταναστών εργάζονται στον τομέα του εμπορίου και στα ξενοδοχεία.

Αντιμετωπίζοντας την έλλειψη εργατικού δυναμικού και για να αποφευχθεί η ενίσχυση της παράνομης μετανάστευσης, οι κυβερνήσεις συνειδητοποιούν ότι πρέπει

[70] Πηγή Προέλευσης: Επεξεργασία Στοιχείων ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 2001

να διευκολυνθεί η είσοδος των μεταναστών στην αγορά εργασίας, και ιδιαίτερα αυτών που έχουν τα κατάλληλα προσόντα και την ικανότητα προσαρμογής.

Η πρώτη παρέμβαση που υιοθετείται έγινε το 1991 με τον Ν. 1975/1991 («Είσοδος – Έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις»)[71], ο οποίος όμως δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα γιατί το κύμα των μεταναστών ήταν μεγαλύτερο του αναμενόμενου. Ακολούθησε ο Ν. 2910/2001 («Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με Πολιτογράφηση»)[72], ο οποίος λόγω αδυναμιών αντικαταστάθηκε από το Ν. 3386/2005 («Είσοδος, διαμονή και κοινωνική τάξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική επικράτεια»)[73], σύμφωνα με τον οποίο ανατίθεται μόνο στην Περιφέρεια η έκδοση των αδειών διαμονής και εργασίας των αλλοδαπών. Επειδή, όμως, πάλι συναντήθηκαν κάποιες δυσκολίες ψηφίστηκε ο Ν.3536/2007, ο οποίος θέτει κάποια νέα μέτρα που αποσκοπούν στην διευκόλυνση της απόκτησης της άδειας διαμονής και εργασίας των μεταναστών.

Ανακεφαλαιώνοντας, το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών προέρχεται από τη γειτονική μας χώρα, την Αλβανία, ανήκουν κυρίως στην ενδιάμεση ηλικιακή ομάδα και οι περισσότεροι έχουν γνώσεις μέσης ή υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Ως κύριο λόγο μετανάστευσης δηλώνουν την εργασία και απασχολούνται κυρίως στον πρωτογενή τομέα και στον τομέα των κατασκευών.

[71,72,73] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
Βιβλιογραφική Επισκόπηση

2.1 Προσδιοριστικοί Παράγοντες που επηρεάζουν την απασχόληση

Ένα από τα πιο επίκαιρα θέματα που απασχολούν όλες τις χώρες, και ιδιαιτέρως τις τελευταίες δεκαετίες, είναι η κατάσταση της απασχόλησης. Οι πολιτικές απασχόλησης που έχουν υιοθετηθεί από την κάθε χώρα σπάνια φέρνουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ειδικά για την Ελλάδα[74], αν και σημειώνεται μια σταδιακή αύξηση της απασχόλησης, παρόλα αυτά το επίπεδο της ανεργίας παραμένει σε υψηλά επίπεδα για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες (γυναίκες, νέους) σε σχέση με τα αντίστοιχα επίπεδα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε αυτό το κεφάλαιο εξετάζονται οι προσδιοριστικοί παράγοντες, οι οποίοι προκαλούν αλλαγές στην απασχόληση στην Ελλάδα.

Οι διαρθρωτικοί παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την απασχόληση ποικίλουν, οι πιο χαρακτηριστικοί στις μέρες μας όμως θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι εξής: η διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας, η νομισματική πολιτική που εφαρμόζεται, οι εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές, η επίδραση της τεχνολογίας, οι διακυμάνσεις των μισθών, η ευελιξία της αγοράς εργασίας, καθώς επίσης και οι διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου και των επιτοκίων.

Η ***διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας*** αποτελεί πολύ βασικό παράγοντα, ο οποίος επηρεάζει το επίπεδο της απασχόλησης μιας χώρας. Ο δείκτης που μετρά την αποτελεσματικότητα μιας οικονομίας είναι το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν).

Η σχέση του ΑΕΠ και της απασχόλησης, σύμφωνα με τον Obst[75], επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, οι κυριότεροι από τους οποίους είναι οι εξής: η επιρροή που ασκεί το *εμπόριο και το κόστος εργασίας*. Πιο συγκεκριμένα, όταν ο κλάδος του εμπορίου αναπτύσσεται, δημιουργούνται νέες θέσεις για εργασία και έτσι οι εργοδότες είναι πρόθυμοι να προσλάβουν νέα άτομα στις επιχειρήσεις τους. Επομένως, όταν υπάρχει ανάκαμψη του εμπορίου, επηρεάζεται θετικά τόσο το ΑΕΠ όσο και η απασχόληση. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με την εμπειρική του έρευνα

[74] Βλ. Πίνακας 3.
[75] Obst C., «The Relationship Between GDP and Employment».

κατέληξε στο γεγονός ότι, το κόστος εργασίας έχει μια αρνητική σχέση με το ΑΕΠ και την απασχόληση.

Σύμφωνα με τη Σαλούρου[76], στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ΑΕΠ επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό κυρίως την απασχόληση των νέων. Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι « για κάθε 1% αύξηση ή πτώση του ΑΕΠ, οι προοπτικές των νέων στην εργασία επηρεάζονται δύο φορές περισσότερο από τις προοπτικές όλου του εργατικού δυναμικού, καθιστώντας τους νέους διπλά ευπαθείς».

Όσον αφορά της περίπτωση της Ελλάδας, σύμφωνα με τον κ. Σιούφα[77], το 2006 σημειώθηκε αύξηση στο ΑΕΠ, αύξηση η οποία συντέλεσε στην αύξηση της συνολικής και μισθωτής απασχόλησης. Συμπερασματικά, λοιπόν, μια μεταβολή στο ΑΕΠ, θετική ή αρνητική, προκαλεί μια αντίστοιχη μεταβολή στα επίπεδα της απασχόλησης.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την απασχόληση είναι η ενιαία ***νομισματική πολιτική*** της χώρας. Σύμφωνα με τον Παπαδήμου[78] «η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών συμβάλλει στη δημιουργία συνθηκών που ευνοούν τη μακροπρόθεσμη αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης». Υπογραμμίζει[79], όμως, ότι λόγω διάφορων παραγόντων, εξωγενών ή εγχώριων, η νομισματική πολιτική δεν μπορεί να εγγυηθεί τη συνεχή σταθερότητα των τιμών, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά το επίπεδο της απασχόλησης. Σε αυτή την περίπτωση, για να σταθεροποιηθεί το επίπεδο της απασχόλησης και να επέλθει η σταθερότητα των τιμών έρχεται να συμβάλλει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με τη στρατηγική της στη νομισματική πολιτική.

Επίσης, σημαντικό ρόλο στις μεταβολές της απασχόλησης παίζουν οι ***κυβερνητικές πολιτικές*** της κάθε χώρας. Τέτοιες πολιτικές περιλαμβάνουν, σύμφωνα με τον Θεμιστοκλέους (2005)[80]:

[76] Ρ. Σαλούρου, «ΑΕΠ- Απασχόληση: Σχέση απόλυτης εξάρτησης».
[77] Ομιλία Υπουργού Ανάπτυξης Δ. Σιούφα, Σεπτέμβριος 2007.
[78] Εισαγωγική ομιλία του κ. Λουκά Παπαδήμου, υποψήφιου Αντιπροέδρου της ΕΚΤ, στην επιτροπή Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Απρίλιος 2002.
[79] Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Λουκά Παπαδήμου στην ημερίδα με θέμα «ΟΝΕ. Η Ελλάδα στην Ευρώπη. Η απαρχή μιας νέας πρόκλησης», Ιούνιος 2000.
[80] Ε. Θεμιστοκλέους, «Φυσικό Ποσοστό Ανεργίας: Μια Οικονομετρική Ανάλυση με Μακροοικονομικά Δεδομένα από την Ελληνική Οικονομία».

- Περιορισμούς στις απολύσεις, οι οποίες είναι αμφισβητούμενες σχετικά με τα αποτελέσματα τους όσον αφορά το κατά πόσο επηρεάζουν τα επίπεδα της απασχόλησης.
- Επιδόματα ανεργίας, σύμφωνα με τα οποία όσο μεγαλύτερο είναι το επίδομα της ανεργίας, τόσο μικρότερο είναι και το ποσοστό των ατόμων που επιθυμούν να εργαστούν.
- Η φορολογική πολιτική, η οποία ανάλογα με το φόρο που επιβάλλεται, επηρεάζει και το ποσοστό της απασχόλησης.
- Οι πολιτικές επανένταξης στο εργατικό δυναμικό, οι οποίες μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων προσπαθούν να απορροφήσουν τους κατάλληλους εργαζόμενους για την ανάλογη θέση εργασίας.

Άλλος σημαντικός διαρθρωτικός παράγοντας, που επηρεάζει τα επίπεδα της απασχόλησης, αποτελεί η ***τεχνολογική ανάπτυξη***. Οι τεχνολογικές μεταβολές συντελούν δραστικά στην ύπαρξη μακροχρόνιας ανεργίας, από την οποία πλήττονται συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, οι γυναίκες και οι νέοι. Οι επιχειρήσεις για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στον ανταγωνισμό υιοθετούν νέες τεχνολογίες στην παραγωγική τους διαδικασία με αποτέλεσμα την υποκατάσταση της ανθρώπινης εργασίας. Αυτό με τη σειρά του προκαλεί αύξηση της ζήτησης εξειδικευμένης εργασίας και μείωση της απασχόλησης, μείωση που επηρεάζει κυρίως τους ανειδίκευτους εργάτες.

Ο προσδιορισμός του επιθυμητού επιπέδου των ***μισθών*** είναι, επίσης, ένα μείζων θέμα το οποίο επηρεάζει σημαντικά το επίπεδο της απασχόλησης. Εδώ σημαντικό ρόλο παίζουν και άλλοι παράγοντες, όπως τα επιδόματα ανεργίας. Αν το επίπεδο των μισθών δεν είναι ικανοποιητικό για τους εργαζόμενους και αν ταυτόχρονα δίνεται από το κράτος ένα ικανοποιητικό επίδομα ανεργίας, τότε είναι λογικό πως το άτομο δεν θα επιλέξει να εργαστεί, με αποτέλεσμα να σημειωθεί μείωση του ποσοστού της απασχόλησης. Βασικός στόχος, λοιπόν, των κυβερνητικών πολιτικών είναι η αύξηση του επιπέδου του μισθού, αύξηση η οποία αποσκοπεί στην αύξηση της απασχόλησης.

Η ***ευελιξία της αγοράς εργασίας*** αποτελεί άλλο ένα βασικό παράγοντα προσδιορισμού του επιπέδου της απασχόλησης. Με τον όρο ευελιξία η Νικολούλια

(2002)[81] ορίζει «όλο το φάσμα των εργασιακών σχέσεων», μια πολυδιάστατη έννοια που αφορά τις προσλήψεις, τις απολύσεις, την ευελιξία στους μισθούς και στη διευθέτηση του χρόνου εργασίας. Έχουν εκφραστεί διάφορες απόψεις σχετικά με την ευελιξία της αγοράς σε σχέση με την απασχόληση: Μια πρώτη άποψη, Θεοχαράκης (2002)[82], υποστηρίζει ότι τα χαμηλά ποσοστά της απασχόλησης προέρχονται από την έλλειψη ευελιξίας της αγοράς εργασίας. Από την άλλη πλευρά, ο Κατσουλάκος (1997)[83] υποστηρίζει ότι όσο αναγκαία και αν είναι η ύπαρξη της ευελιξίας της αγοράς εργασίας, τίποτα δεν εγγυάται την ουσιαστική αύξηση της απασχόλησης.

Τα τελευταία έτη παρατηρείται όλο και περισσότερο η αυξανόμενη επιρροή που αποκτούν κάποια μεγέθη πάνω στην απασχόληση. Ένα αρκετά ενδιαφέρον θέμα είναι η επιρροή που ασκούν οι μεταβολές των τιμών του ***πετρελαίου*** και των ***επιτοκίων*** στο επίπεδο της απασχόλησης. Μια θετική μεταβολή των τιμών του πετρελαίου αυξάνει το κόστος παραγωγής των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα να μειώνεται η απασχόληση (λόγω απολύσεων του προσωπικού). Επομένως η σχέση μεταξύ πετρελαίου και απασχόλησης είναι αρνητική. Κάτι αντίστοιχο ισχύει και με την περίπτωση των επιτοκίων. Η αύξηση των επιτοκίων αποθαρρύνει τις επιχειρήσεις στο να επενδύσουν, με αποτέλεσμα μικρότερη ανάπτυξη, άρα μείωση της απασχόλησης.

Στο υποκεφάλαιο που ακολουθεί, γίνεται αναφορά από εμπειρικές μελέτες άλλων οικονομολόγων σχετικά με τις επιδράσεις που ασκούν μερικοί από τους παραπάνω προσδιοριστικούς συντελεστές στην απασχόληση.

[81] Νικολούλια, «Ευελιξία δεν σημαίνει και απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων».
[82] Θεοχαράκης (2002), «Ευελιξία στην αγορά εργασίας και ανεργία».
[83] Κατσουλάκος, «Τεχνολογική Αλλαγή, Απασχόληση και Ευελιξία στην αγορά εργασίας», http://www.hri.org/Samizdat/97-06-04.dir/art6.htm.

2.2 Εμπειρικές Μελέτες

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά σχετικά με τις απόψεις άλλων συγγραφέων κυρίως για το πώς επιδρά η τιμή του πετρελαίου, αλλά και άλλοι δείκτες όπως τα επιτόκια και οι μισθοί στην απασχόληση.
Πρέπει να σημειωθεί ότι οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες που έχουν γίνει σχετικά με μακροοικονομικούς δείκτες αναφέρονται κυρίως για την περίπτωση της Αμερικής, ενώ σημαντικά λιγότερες είναι οι μελέτες που αναφέρονται στην Ευρώπη, και ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας.

Οι *Hamilton* (1983), *Cologni* και *Manera* (2005) και οι *Guo* και *Kliesen* (2005) ασχολήθηκαν με την επίδραση του πετρελαίου στην παραγωγή. Ειδικότερα:

Ο **Hamilton** (1983) επισήμανε την αρνητική σχέση μεταξύ της τιμής του πετρελαίου με την απασχόληση και των μελλοντικών τιμών του ΑΕΠ. Μέσω της γραμμικής του προσέγγισης υπέθεσε ότι υπάρχει συμμετρική σχέση στις μεταβολές του πετρελαίου. Μια ραγδαία μεταβολή, θετική ή αρνητική, στις τιμές του πετρελαίου επηρεάζει την μακροοικονομία με δύο τρόπους: Πρώτον, αυξάνει την αβεβαιότητα για τις μελλοντικές τιμές του πετρελαίου, πράγμα που επηρεάζει τις επενδύσεις των επιχειρήσεων, άρα και την απασχόληση. Δεύτερον επηρεάζει την ανακατανομή των πόρων, η οποία είναι πολύ δαπανηρή για τις επιχειρήσεις. Για να συμπεριλάβει στην ανάλυσή του τη μη συμμετρική επίδραση, πρότεινε τη μετατροπή του πετρελαίου σε ακατέργαστο, μετατροπή η οποία επιδεικνύει σταθερές και αρνητικές σχέσεις μεταξύ του πετρελαίου και των μελλοντικών τιμών του ΑΕΠ.

Οι **Cologni** και **Manera** (2005)[84] μελέτησαν τις μεταβολές στις τιμές του πετρελαίου, στον πληθωρισμό και τα επιτόκια σε εφτά χώρες χρησιμοποιώντας τη VAR ανάλυση. Το συμπέρασμά τους ήταν ότι μια μεταβολή στις τιμές του πετρελαίου προκαλεί αύξηση στον πληθωρισμό και μείωση της παραγωγής, μείωση η οποία προκαλεί μείωση της απασχόλησης. Αυτό όμως εξαρτάται και από τη νομισματική πολιτική που χρησιμοποιείται από κάθε χώρα, δηλαδή η μεταβολή των τιμών του πετρελαίου μπορεί να μην έχει τόσο σημαντικές επιπτώσεις στην απασχόληση, αν οι κεντρικές

[84] Alessandro Cologni**,** Matteo Manera, «Oil Prices, Inflation and Interest Rates in a Structural Cointegrated VAR Model for the G-7 Countries».

τράπεζες των χωρών μειώσουν τα επιτόκια, ενώ αντίθετα θα έχει σημαντικές επιπτώσεις αν η νομισματική πολιτική στραφεί στην αύξηση των επιτοκίων για την καταπολέμηση του πληθωρισμού. Για κάποιες χώρες λοιπόν, ένα σημαντικό μέρος από τις επιδράσεις που ασκούν οι μεταβολές της τιμής του πετρελαίου οφείλεται περισσότερο στην νομισματική πολιτική παρά στις μεταβολές καθαυτές.

Οι **Guo** και **Kliesen** (2005)[85] ασχολήθηκαν με την μεταβλητότητα της τιμής του πετρελαίου στην Αμερική. Πιο συγκεκριμένα, ερευνούν πως οι τιμές του πετρελαίου επιδρούν στην μεταβολή της τιμής του δολαρίου και στην αύξηση ενός αβέβαιου περιβάλλοντος σχετικά με τη διαμόρφωση των μελλοντικών επιπέδων των τιμών. Για να μετρήσουν την μεταβλητότητα της τιμής του πετρελαίου χρησιμοποιούν στοιχεία που προέρχονται από το NYMEX (New York Mercantile Exchange), δηλαδή καθημερινές τιμές του ακατέργαστου πετρελαίου. Επίσης, για να δουν κατά πόσο η αβεβαιότητα[86] της τιμής του πετρελαίου επιδρά στην παραγωγή χρησιμοποιούν το Granger Causality test.
Κάνοντας τις εμπειρικές τους προσεγγίσεις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η μεταβλητότητα της τιμής του πετρελαίου επιδρά σε σημαντικό βαθμό αρνητικά στην μελλοντική ανάπτυξη του ΑΕΠ, και κατ'επέκταση στην απασχόληση. Επιδρά αρνητικά στην απασχόληση λόγω του ότι με μια αύξηση της τιμής του πετρελαίου, οι επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερα κόστη, αποθαρρύνονται από το να κάνουν επενδύσεις σε κεφάλαιο, πράγμα που λειτουργεί αρνητικά στην απασχόληση και δημιουργεί ανεργία.

Εν συνεχεία, οι *Loungani* (1986) και Davis *Haltiwanger* (2001) μελέτησαν για την επίδραση που ασκεί το πετρέλαιο στην απασχόληση. Οι *Keane Prasad* (1996), *Jones, Leiby Paik* (1996), και ο *Sadorsky* (1999) ασχολήθηκαν με το πώς επηρεάζει το πετρέλαιο οικονομικές μεταβλητές όπως την απασχόληση και τους μισθούς. Πιο συγκεκριμένα:

[85] Hui Guo και Kevin L. Kliesen, «Oil Price Volatility and U.S. Macroeconomic Activity».
[86] Ως λόγους επέκτασης του κλίματος αβεβαιότητας δίνουν εξωγενή γεγονότα μη οικονομικής φύσης, όπως απεργίες ή πολιτικές διαταραχές, καθώς επίσης αναφέρουν και τις νέες ανερχόμενες δυνάμεις, την Ινδία και την Κίνα, οι οποίες επηρεάζουν την τιμή του δολαρίου.

Ο **Loungani** (1986)[87] βασίστηκε στην έρευνα του Lilien σχετικά με το πώς μπορεί να ερμηνευθεί ένα μεγάλο μέρος της ανεργίας μέσω της διασποράς της ανάπτυξης της απασχόλησης στις βιομηχανίες. Ο συγγραφέας χρησιμοποιώντας ένα δείκτη διασποράς για να μετρήσει την ανακατανομή της εργασίας[88], παραθέτει δύο νέα αποτελέσματα σχετικά με την έρευνα του Lilien. Πρώτον, επισημαίνει την σημαντική επίδραση που ασκούν οι διαταραχές του πετρελαίου στις βιομηχανίες και δεύτερον, υπογραμμίζει ότι η υπολειμματική διασπορά (εφόσον η διασπορά της ανάπτυξης της απασχόλησης επηρεάζεται από τις μεταβολές του πετρελαίου) δεν επεξηγεί την ανεργία.

Οι **Keane** και **Prasad** (1996)[89] μελέτησαν πως επηρεάζουν οι μεταβολές στις τιμές του πετρελαίου την απασχόληση και τους μισθούς. Πιο συγκεκριμένα, ασχολήθηκαν με το πώς επηρεάζει μια μεταβολή στο πετρέλαιο *την απασχόληση*, ανάλογα με το επίπεδο μόρφωσης ή την εργασιακή εμπειρία των εργατών, και *τους μισθούς*, ανάλογα με την εκπαίδευση, τις δεξιότητες και την εργασιακή εμπειρία των εργατών. Κατέληξαν λοιπόν στα εξής συμπεράσματα:

- Μακροπρόθεσμα, όταν αυξάνονται οι τιμές του πετρελαίου, αυξάνονται οι πιθανότητες για εργασία για τους εργάτες που έχουν ένα επίπεδο μόρφωσης. Αντίθετα, βραχυπρόθεσμα, όταν αυξάνεται η τιμή του πετρελαίου, μειώνονται και οι πιθανότητες να βρουν εργασία εργάτες χωρίς μόρφωση, γεγονός το οποίο συντελεί στην ανακατανομή της εργασίας και στην μεταβολή της συνολικής απασχόλησης. Επίσης, σημειώνουν ότι, μια αύξηση στην τιμή του πετρελαίου έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των πιθανοτήτων για εργασία στον τομέα των κατασκευών (για τους εργάτες που έχουν μια μικρή εργασιακή εμπειρία), άλλα την αύξηση των πιθανοτήτων εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών, των μεταλλείων και του δημοσίου.
- Μια αύξηση στην τιμή του πετρελαίου οδηγεί σε μια σημαντική μείωση στους πραγματικούς μισθούς για τους εργάτες που δεν έχουν κάποιο πτυχίο, σε

[87] P. Loungani, «Oil Price Shocks and the Dispersion Hypothesis».
[88] Πιο συγκεκριμένα, ο Loungani διαχωρίζει το δείκτη διασποράς σε δύο μέρη: Τη διασπορά, η οποία προέρχεται από την επιρροή των μεταβολών των τιμών του πετρελαίου στις βιομηχανίες, και από τη διασπορά καταλοίπων. Καταλήγει ότι υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στη διασπορά και την ανάπτυξη της απασχόλησης, όταν αυτές επηρεάζονται από τις μεταβολές του πετρελαίου, ενώ δεν υπάρχει συσχέτιση της διασποράς των καταλοίπων με την ανεργία.
[89] Kean, Prasad, «The Employment and the Wage Effects of Oil Price Changes: a Sectoral Analysis».

όλους τους τομείς της βιομηχανίας. Ωστόσο, οι εργάτες που κατέχουν κάποιο πτυχίο υφίστανται μεγαλύτερη μείωση, βραχυπρόθεσμα, στους μισθούς τους σε σχέση με τους μη μορφωμένους εργάτες.[90] Επιπλέον οι συγγραφείς συμπληρώνουν ότι, βραχυπρόθεσμα, οι εργάτες με περισσότερη εργασιακή εμπειρία αντιμετωπίζουν μικρότερες μειώσεις στους μισθούς τους σε σχέση με τους άπειρους εργάτες όταν αυξάνεται η τιμή του πετρελαίου. Αντίθετα, μακροπρόθεσμα, οι εργάτες με μεγαλύτερη εργασιακή εμπειρία αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες μειώσεις στους μισθούς τους μετά από μια αύξηση του πετρελαίου.

Οι **Jones, Leiby** και **Paik** (1996)[91] ασχολήθηκαν με τις μεταβολές στους μισθούς και την απασχόληση όταν μεταβάλλονται οι τιμές του πετρελαίου. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι όταν αυξάνεται η τιμή του πετρελαίου, μειώνονται οι πραγματικοί μισθοί για όλους τους εργάτες, αλλά αυξάνονται οι μισθοί των χειρωνακτών εργατών. Αιτιολογούν αυτή την άποψη λέγοντας ότι με τις μεταβολές στις τιμές του πετρελαίου οι επιχειρήσεις αναζητούν άτομα με λιγότερες δεξιότητες, πράγμα που σημαίνει μείωση των μισθών. Για να μπορέσουν να επανέλθουν οι μισθοί θα πρέπει να μειωθεί η απασχόληση, άρα επηρεάζει αρνητικά και την απασχόληση.

Ο **Sadorsky**[92] (1999) κατέληξε στο γεγονός ότι οι μεταβολές του πετρελαίου μπορούν να επηρεάσουν διάφορες οικονομικές μεταβλητές, αλλά επισήμανε ότι δεν ισχύει απαραίτητα το αντίθετο[93].

Πιο συγκεκριμένα, επιβεβαιώνει τους Jones και Kaul (1996) ότι μια θετική μεταβολή στις τιμές του πετρελαίου αυξάνει το επίπεδο των επιτοκίων και κατ'επέκταση μειώνει την βιομηχανική παραγωγή. Επίσης, αναφέρει ότι μια αύξηση των επιτοκίων μειώνει την παραγωγή των επιχειρήσεων. Τέλος, καταλήγει ότι η μεταβλητότητα της τιμής του πετρελαίου μπορεί να έχει κάποια επιρροή στην οικονομική δραστηριότητα.

[90] Αυτό ερμηνεύεται από τους Keane και Prasad ως εξής: όταν αυξάνεται η τιμή του πετρελαίου, αυξάνεται και η ζήτηση από τις επιχειρήσεις για πιο ειδικευμένους εργάτες, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της ποιότητας της ειδικευμένης εργασίας, άρα σημειώνεται και μια «πίεση» στους μισθούς προς τα κάτω. Μακροπρόθεσμα, η αύξηση του πετρελαίου επηρεάζει λιγότερο τους μισθούς τους.

[91] Jones, Leiby, Paik, «Oil Price Shocks and the Macroeconomy: What Has Been Learned Since 1996».

[92] Sadorsky P., «Oil price shocks and stock market activity».

[93] Συγκεκριμένα αναφέρει ότι «οι μεταβολές στις τιμές των οικονομικών μεταβλητών έχουν μικρή επιρροή στις τιμές του πετρελαίου».

Οι **Davis** και **Haltiwanger** (2001)[94] χρησιμοποίησαν μια μη συμμετρική μέτρηση για την μεταβλητή της τιμής του πετρελαίου ώστε να δουν πως διαμορφώνονται οι θέσεις εργασίας, αν δημιουργούνται νέες ή αν καταργούνται παλιές, ανάλογα με τις διακυμάνσεις της τιμής του πετρελαίου. Κατέληξαν ότι μια μεταβολή τόσο στις τιμές του πετρελαίου όσο και στη νομισματική πολιτική προκαλούν μεγαλύτερες πιθανότητες να καταργηθεί μια παλιά θέση εργασίας παρά να δημιουργηθεί μια νέα στο βιομηχανικό τομέα. Συμπληρώνουν επίσης, ότι μια μεταβολή στις τιμές του πετρελαίου επιφέρει σχεδόν διπλάσιες επιπτώσεις στην απασχόληση από ότι μια διαταραχή στη νομισματική πολιτική και ότι μια θετική μεταβολή στις τιμές του πετρελαίου επιδρά σχεδόν δέκα φορές περισσότερο στην μείωση της απασχόλησης από ότι επιδρά μια αρνητική μεταβολή του πετρελαίου στην αύξηση της απασχόλησης.

Για την περίπτωση της Ελλάδας, υπάρχουν πολύ λίγες αναφορές σχετικά με την επίδραση του πετρελαίου και άλλων μακροοικονομικών δεικτών στην απασχόληση. Κάποιες μελέτες για την περίπτωση της Ελλάδας είναι της *Παπαπέτρου* (2001) και των Χλέτσου και Κόλλιας (1997).

Η **Παπαπέτρου** (2001)[95] ασχολήθηκε με την αλληλοσυσχέτιση μεταξύ των τιμών του πετρελαίου, του επιτοκίου, των αποδόσεων των μετοχών και της απασχόλησης για την περίπτωση της Ελλάδας. Χρησιμοποίησε μια VAR ανάλυση για να εξηγήσει τη σχέση των παραπάνω μεταβλητών και κατάληξε στα παρακάτω συμπεράσματα:
Μια διαταραχή στις τιμές του πετρελαίου έχει ως αποτέλεσμα να αυξηθούν τα κόστη παραγωγής, τα οποία προκαλούν μια αύξηση στα επιτόκια καθώς επίσης προκαλεί μείωση της βιομηχανικής παραγωγής. Τόσο η αύξηση των επιτοκίων όσο και η μείωση της βιομηχανικής παραγωγής έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην απασχόληση και αυξάνουν την ανεργία.
Κάτι αντίστοιχο ισχύει και για τις μεταβολές στα επιτόκια, τα οποία εμφανίζουν αρνητική συσχέτιση με τη βιομηχανική παραγωγή, άρα έχουν αρνητική σχέση και με την απασχόληση. Σχετικά με τις μεταβολές στις αποδόσεις των μετοχών προκύπτει ότι δεν παρουσιάζουν αξιοσημείωτες αλλαγές στην απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα,

[94] Jones, Leiby, Paik, «Oil Price Shocks and the Macroeconomy: What Has Been Learned Since 1996».
[95] Papapetrou, «Oil price shocks, stock market, economic activity and employment in Greece».

μια θετική απόδοση των μετοχών δεν προϋποθέτει απαραίτητα μια αύξηση στην απασχόληση και το αντίθετο.

Οι **Χλέτσος** και **Κόλλιας** (1997)[96] εξέτασαν τη σχέση της απασχόλησης και κάποιων μακροοικονομικών μεταβλητών για την περίπτωση της Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και το μεγάλο κύμα μετανάστευσης αποτέλεσαν σημαντικούς προσδιοριστικούς παράγοντες για την αύξηση της απασχόλησης κατά τις δεκαετίες 1960-1970, ενώ ανατρεπτικό χαρακτήρα είχε η από-βιομηχανοποίηση της ελληνικής οικονομίας[97]. Κατά το 1980, όπου και η Ελλάδα έγινε μέλος της Ε.Ε., παρατηρήθηκε μια αύξηση της απασχόλησης στον δημόσιο τομέα, αύξηση που αντισταθμίστηκε από μικρή ζήτηση για εργασία και από μείωση της απασχόλησης στον βιομηχανικό τομέα λόγω του χαμηλού ανταγωνισμού. Επίσης, θέτουν τη δομή της αγοράς εργασίας ως άλλο ένα προσδιοριστικό παράγοντα που επηρεάζει την απασχόληση, υπογραμμίζοντας την έλλειψη της ελαστικότητας της αγοράς εργασίας, την χαμηλή παραγωγικότητα και την ελλειπή εκπαίδευση των εργαζομένων ως τα χαρακτηριστικά προβλήματα που επηρεάζουν αρνητικά την απασχόληση.

Στην εμπειρική τους προσέγγιση εξέτασαν πως διάφορες μακροοικονομικές μεταβλητές όπως οι πραγματικοί μισθοί, οι επενδύσεις, οι δημόσιες δαπάνες και η δημόσια κατανάλωση, επηρεάζουν τα επίπεδα της απασχόλησης.

Κατέληξαν ότι «το ακαθάριστο προϊόν του δευτερογενή τομέα και το προϊόν του μη αγροτικού τομέα επηρεάζουν τα επίπεδα της απασχόλησης, σε αντίθεση με τις δημόσιες δαπάνες που φαίνονται μα μην την επηρεάζουν».

[96] Cletsos, Kollias, «The Effects of Macroeconomic Aggregates on Employment Levels in Greece: A Causal Analysis».

[97] Giannitsis, 1983, 1992, Cletsos, Kollias, «The Effects of Macroeconomic Aggregates on Employment Levels in Greece: A Causal Analysis».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
Εμπειρική Διερεύνηση

3.1 Δεδομένα

Σε αυτό το κεφάλαιο εξετάζεται, μέσω της VAR[98] ανάλυσης, το πώς επηρεάζεται η απασχόληση από διάφορες μεταβλητές, και πιο συγκεκριμένα από τις τιμές της βιομηχανικής παραγωγής, του πετρελαίου, των επιτοκίων, και του πληθωρισμού.
Για τις εκτιμήσεις χρησιμοποιήθηκαν ετήσια στοιχεία της ελληνικής οικονομίας από το 1960 έως και το 2006. Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιείται ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής (indprod), η συνολική απασχόληση (emlp), ο δείκτης τιμών αργού πετρελαίου brent $ δολάρια ανά βαρέλι (oil), τα επιτόκια (rates) και ο δείκτης τιμών καταναλωτή (cpi).
Όλες οι μεταβλητές εκφράζονται και με τη μορφή λογαρίθμων (lindprod, lempl, loil, lrates, lcpi). Όλα τα στοιχεία συλλέχθηκαν από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, εκτός από τα επιτόκια, τα οποία συλλέχθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος. Οι πηγές των στοιχείων παρατίθενται στο Παράρτημα της εργασίας. . Οι έλεγχοι που ακολουθούν έχουν γίνει με το οικονομετρικό πρόγραμμα EViews.

Έστω το 5×1 διάνυσμα: yt' = {lempl, lindprod, loil, lrates, lcpi,}t. Το VAR υπόδειγμα που χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία είναι το εξής:

$$Y_t=\delta + A_1 Y_{t-1} + A_2 Y_{t-2} +\ldots+ A_p Y_{t-p} + \varepsilon_t \qquad (3.1)$$

Είναι ένα υπόδειγμα VAR των εξής πέντε μεταβλητών: lempl, lindprod, loil, lrates, lcpi, όπου οι μήτρες $A_1,\ldots,A_k$ είναι διαστάσεων 5×5, δ είναι ένα 5×1 διάνυσμα σταθερών όρων και $\varepsilon_t \sim$ i.i.d. $N(0,\Sigma)$.
Για να εξεταστεί η μεταξύ τους στατιστική σχέση, ακολουθούνται τρία βήματα: Αρχικά εξετάζεται αν οι σειρές είναι στάσιμες, μέσω του ελέγχου ύπαρξης μοναδιαίας ρίζας (unit root test) με βάση τα κριτήρια των Dickey and Fuller (1981) Phillips-Perron (1988) και Kwiatkowski (1992). Το δεύτερο βήμα εξετάζει αν το

[98] Σε ένα υπόδειγμα VAR κάθε μεταβλητή παλινδρομείται με τις υπόλοιπες, θεωρούμενες με ένα ορισμένο αριθμό χρονικών υστερήσεων. (Δημέλη, 2002)

μοντέλο είναι καλά εξειδικευμένο και περιλαμβάνει ελέγχους αυτοσυσχέτισης (serial correlation), ετεροσκεδαστικότητας (heteroskedasticity) και κανονικότητας (normality), ενώ το τρίτο βήμα περιλαμβάνει τον έλεγχο συνολοκλήρωσης του Johansen.

Στη συνέχεια ακολουθούν τα συμπεράσματα από τα εμπειρικά δεδομένα.

3.2 Έλεγχοι Στασιμότητας

Μια χρονολογική σειρά χαρακτηρίζεται ως στάσιμη, όταν τα χαρακτηριστικά της δεν μεταβάλλονται με το χρόνο[99]. Οι τρόποι με τους οποίους κάποιος θα μπορέσει να ελέγξει τη στασιμότητα σε μια χρονολογική σειρά είναι τρεις:

- Περιγραφικά, μέσω των συναρτήσεων αυτοσυσχέτισης (correlograms), ο οποίος θεωρείται υποκειμενικός τρόπος και ανακριβής,
- Μέσω των ελέγχων των Durbin – Watson, ο οποίος αφορά τον έλεγχο αυτοσυσχέτισης καταλοίπων στην εξίσωση παλινδρόμησης της χρονοσειράς που εξετάζεται,
- Μέσω του ελέγχου της μοναδιαίας ρίζας, ο οποίος εξετάζει τη μη στασιμότητα της χρονολογικής σειράς.

Στην παρούσα εργασία, ο τρόπος με τον οποίο θα ελεγχθεί η στασιμότητα της χρονολογικής σειράς είναι μέσω του ελέγχου της μοναδιαίας ρίζας, σύμφωνα με τα εξής κριτήρια: Augmented Dickey and Fuller (ADF, 1981), Phillips-Perron (PP, 1988) και KPSS (Kwiatkowski, Phillips, Schmidt και Shin, 1992).

Σύμφωνα με τη Δημέλη (2002), όταν συμβαίνουν κάποιες διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία, όπως οι δύο πετρελαϊκές κρίσεις των ετών 1973-1974 και 1978 -1979, τα δύο πρώτα κριτήρια στασιμότητας, ADF και PP, αποδυναμώνονται και γίνονται μεροληπτικοί υπέρ της αρχικής υπόθεσης, δηλαδή περί μη στασιμότητας των χρονολογικών σειρών. Για αυτό το λόγο εξετάζεται και το κριτήριο στασιμότητας KPSS, το οποίο λαμβάνει υπόψη του τέτοιες διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες είναι πιθανό να αλλάξουν την κλίση, το σταθερό όρο ή και τα δύο σε μια σειρά, χωρίς όμως να επηρεάζουν τη στασιμότητά της.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στο κριτήριο στασιμότητας KPSS η υπόθεση μηδέν είναι αυτή της στασιμότητας της χρονολογικής σειράς έναντι της εναλλακτικής της, της μη στασιμότητας. Το αντίθετο ισχύει για τα άλλα δυο κριτήρια ADF και PP, ότι δηλαδή ελέγχουν τη μηδενική υπόθεση της μη στασιμότητας έναντι της εναλλακτικής υπόθεσης της στασιμότητας της σειράς.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τους τρεις παραπάνω έλεγχους στασιμότητας προκύπτουν τα εξής αποτελέσματα:

[99] Σ. Δημέλη, «Σύγχρονες Μέθοδοι ανάλυσης χρονολογικών σειρών».

Πίνακας 7
Έλεγχοι Στασιμότητας

Έλεγχος / Μεταβλητή	A.Dickey Fuller		Phillips Perron		KPSS	
	τ_μ	τ_τ	τ_μ	τ_τ	η_μ	η_τ
lindprod	-1,586	-2,720	-1,588	-2,719	0,524	0,116**
lempl	2,047	-1,722	2,047	-1,666	0,777	0,190
loil	-1,224	-1,410	-1,261	-1,571	0,655	0,166
lrates	-1,737	-1,472	-0,960	-0,426	0,203**	0,194
lcpi	-1,116	-2,371	-0,101	-1,852	0,862	0,120**
Δlindprod	-6,954***	-6,971***	-6,963***	-6,998***	0,138**	0,087**
Δlempl	-6,303***	-7,936***	-6,386***	-7,938***	0,686	0,080**
Δloil	-6,510***	-6,457***	-6,546***	-6,494***	0,128**	0,092**
Δlrates	-3,229**	-3,347*	-3,211**	-3,260*	0,348**	0,131**
Δ lcpi	-1,762	-1,665	-1,705	-1,508	0,213**	0,207***
Δ^2lcpi	-5,931***	-5,753***	-5,917***	-6,459***	0,214***	0,109***

***,**,* υποδηλώνουν ότι η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1%,5% και 10%, αντίστοιχα. Η μηδενική υπόθεση στον έλεγχο KPSS (1992) είναι ότι η σειρά είναι στάσιμη. Η μηδενική υπόθεση στον έλεγχο Ng-Perron (2001) είναι ότι η σειρά είναι μη στάσιμη. Το τ_μ και η_μ υποδηλώνει ότι στον έλεγχο λαμβάνεται υπόψη η σταθερά και το τ_τ και η_τ ότι λαμβάνονται υπόψη η σταθερά και η τάση. [100]

Το συμπέρασμα που προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα είναι ότι και οι τρεις έλεγχοι στασιμότητας αποδεικνύουν ότι οι σειρές δεν είναι στάσιμες στα επίπεδα των μεταβλητών. Οι δύο πρώτοι έλεγχοι δεν απορρίπτουν τη μηδενική υπόθεση, ενώ ο τρίτος έλεγχος απορρίπτει τη μηδενική υπόθεση.

Διαφορετικά είναι τα συμπεράσματα που προκύπτουν στις πρώτες διαφορές των μεταβλητών. Όλες οι μεταβλητές είναι ολοκληρωμένες πρώτης τάξης I(1), εκτός από το δείκτη του πληθωρισμού που προκύπτει ότι είναι ολοκληρωμένος δεύτερης τάξης I(2), σύμφωνα με τα κριτήρια ελέγχου στασιμότητας ADF και PP. Ο δείκτης πληθωρισμού στις πρώτες διαφορές των παραπάνω κριτηρίων αποδέχεται την υπόθεση μηδέν, δηλαδή ότι είναι μη στάσιμη χρονοσειρά. Αντίθετα, σύμφωνα με το κριτήριο KPSS, ο δείκτης του πληθωρισμού είναι στάσιμος στις πρώτες διαφορές σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και 1%, λαμβάνοντας υπόψη τη σταθερά ή την τάση και σταθερά αντίστοιχα. Επομένως, λόγω του ότι KPSS θεωρείται περισσότερο αξιόπιστος δείκτης σχετικά με την αμεροληψία του λόγω διαρθρωτικών αλλαγών στην οικονομία, κάνω αποδεκτό το αποτέλεσμα του κριτηρίου στασιμότητας του

[100] Οι κρίσιμες τιμές που χρησιμοποιήθηκαν στον πίνακα 7 προέρχονται από τον MacKinnon (1996), όσον αφορά τον έλεγχο ADF και PP και από τον Kwiatkowski et al. (1992) για τον έλεγχο KPSS.

KPSS σχετικά με το δείκτη του πληθωρισμού, ότι δηλαδή είναι ολοκληρωμένος πρώτου βαθμού I(1).

Επομένως, σύμφωνα με τους παραπάνω ελέγχους, οι σειρές είναι στάσιμες I(1) τόσο στην περίπτωση που υπάρχει σταθερός όρος, όσο και στην περίπτωση που συμπεριλαμβάνεται και η τάση με το σταθερό όρο.

Το επόμενο βήμα της εμπειρικής ανάλυσης είναι ο έλεγχος για το αν το μοντέλο είναι καλά εξειδικευμένο. Εφόσον οι μεταβλητές είναι ολοκληρωμένες στον ίδιο βαθμό, ακολουθεί στη συνέχεια της ανάλυσης ο έλεγχος συνολοκλήρωσης, ο οποίος πραγματοποιείται με τη μεθοδολογία του Johansen.

3.3 Έλεγχος συνολοκλήρωσης

Εφόσον ελέγχθηκαν οι μεταβλητές ως προς την στασιμότητά τους και αφού προέκυψε ότι είναι ολοκληρωμένες πρώτου βαθμού, επόμενο βήμα είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο υπάρχει μια μακροχρόνια σχέση που να συνδέει τις σειρές, κατά πόσο δηλαδή η σχέση αυτή είναι αιτιώδης και όχι φαινομενική. Αυτή την αιτιολογική σχέση την ερευνά ο έλεγχος της συνολοκλήρωσης.

Η έννοια της συνολοκλήρωσης αφορά την έννοια της μακροχρόνιας ισορροπίας μεταξύ μη στάσιμων σειρών. Πιο συγκεκριμένα, *αν δύο χρονολογικές σειρές είναι ολοκληρωμένες d τάξεως κ υπάρχει γραμμικός συνδυασμός μεταξύ τους που να δίνει μια ολοκληρωμένη σειρά χαμηλότερης της αρχικής τάξης, έστω (d-b) για b›0, τότε σύμφωνα με τους Engle και Granger οι σειρές είναι συνολοκληρωμένες (cointegrated) τάξης (d-b) και συμβολίζονται ως Cl(d-b).* (Δημέλη, 2002)

Η παραπάνω μέθοδος βασίζεται στη μεθοδολογία των VAR (Vector Autoregression) υποδειγμάτων και προσδιορίζει το μέγιστο αριθμό σχέσεων συνολοκλήρωσης που διέπουν τις μεταβλητές.

Πριν γίνει ο έλεγχος της συνολοκλήρωσης, πρέπει να ερευνηθεί το μήκος των υστερήσεων (k) του υποδείγματος VAR (3.1), ο οποίος γίνεται με τον έλεγχο του Sims (1980). Σύμφωνα με τον παραπάνω έλεγχο προκύπτουν έως και δύο χρονικές υστερήσεις στο υπόδειγμα, με βάση το κριτήριο Akaike information criterion (AIC)[101], διότι για p›2 οι υστερήσεις δεν είναι στατιστικά σημαντικές[102].

Εφόσον έχει ελεγχθεί το μέγεθος των υστερήσεων, το επόμενο βήμα είναι να ελεγχθεί αν το μοντέλο είναι καλώς εξειδικευμένο. Πιο συγκεκριμένα, ακολουθούν τρεις έλεγχοι: ο έλεγχος της αυτοσυσχέτισης, ο έλεγχος για ετεροσκεδαστικότητα και ο έλεγχος για την κανονικότητα των καταλοίπων.

Σύμφωνα με τον πρώτο έλεγχο, τα κατάλοιπα δεν παρουσιάζουν αυτοσυσχέτιση. Αποδέχομαι τη μηδενική υπόθεση ότι τα κατάλοιπα είναι λευκός θόρυβος, διότι σε επίπεδο σημαντικότητας 5% το p=0.1186[103]. Ακολουθεί ο έλεγχος για ετεροσκεδαστικότητα, όπου τα κατάλοιπα δεν παρουσιάζουν το φαινόμενο αυτό,

[101] Το κριτήριο Akaike λαμβάνει τις ελάχιστες τιμές για την εξειδίκευση της παλινδρόμησης, καταδεικνύοντας τη σωστή εξειδίκευση και την ορθή χρήση των ανεξάρτητων μεταβλητών. (Πάκου, 2008).

[102] Παράρτημα, πίνακας 4.

[103] Παράρτημα, πίνακας 5.

εφόσον το p=0.3526 για το ίδιο επίπεδο σημαντικότητας[104]. Τέλος, σύμφωνα με τον τελευταίο έλεγχο, δεν αποδεχόμαστε την υπόθεση μηδέν, ότι δηλαδή τα κατάλοιπα είναι κανονικώς κατανεμημένα[105]. Η μη ικανοποίηση της παραπάνω υπόθεσης δεν είναι κρίσιμη για την εφαρμογή της μεθόδου του Johansen, όσον αφορά τον έλεγχο της συνολοκλήρωσης[106] (Lütkepohl, 1991).

Επομένως, σύμφωνα με τους παραπάνω ελέγχους, το μοντέλο VAR είναι καλώς εξειδικευμένο και μπορεί στη συνέχεια να γίνει ο έλεγχος συνολοκλήρωσης, ώστε να ελεγχθεί αν οι μεταβλητές συνδέονται με μια αιτιολογική σχέση μεταξύ τους.

Δύο είναι οι βασικοί τρόποι που μπορεί κανείς να ελέγξει δύο ή περισσότερες σειρές αν είναι συνολοκληρωμένες[107]:

- Η μέθοδος της μια εξίσωσης, η οποία περιλαμβάνει τους ελέγχους των Engle και Granger (1987). Σύμφωνα με αυτή τη μέθοδο, ο έλεγχος συνολοκλήρωσης βασίζεται στον έλεγχο της στασιμότητας των καταλοίπων της εξίσωσης της παλινδρόμησης, για αυτό και ονομάζεται μέθοδος ελέγχου συνολοκλήρωσης βάσει καταλοίπων (residual based test).
- Η μέθοδος συστήματος εξισώσεων, η οποία περιλαμβάνει ελέγχους που στηρίζονται στη μεθοδολογία των VAR υποδειγμάτων. Η πιο διαδεδομένη μέθοδος σε αυτή την κατηγορία είναι η μέθοδος του Johansen (1988). Σε αντίθεση με την πρώτη μέθοδο συνολοκλήρωσης, η μέθοδος του Johansen προσδιορίζει τον μέγιστο αριθμό σχέσεων συνολοκλήρωσης που διέπουν τις μεταβλητές.

Στην παρούσα εργασία η μέθοδος ελέγχου της συνολοκλήρωσης που θα χρησιμοποιηθεί είναι η μέθοδος του Johansen.

Το μοντέλο VAR μπορεί να γραφτεί με τη μορφή ενός Διανυσματικού Υποδείγματος Διόρθωσης Λαθών (Vector Error Correction Model, VEC) ως εξής:

$$\Delta y_t = \beta_1 \Delta y_{t-1} + \beta_2 \Delta y_{t-2} + \beta_{k-1} \Delta y_{t-(k-1)} + \Pi y_{t-1} + \varepsilon_t \qquad (3.2)$$

[104] Παράρτημα, πίνακας 6.
[105] Παράρτημα, πίνακας 7.
[106] Όπως αναφέρεται στο άρθρο της Papapetrou, «Oil price shocks, stock market, economic activity and employment in Greece».
[107] Σ. Δημέλη, «Σύγχρονες Μέθοδοι ανάλυσης χρονολογικών σειρών».

Όπου Δ είναι ο τελεστής των διαφορών, y_t = {lempl, lindprod, loil, lrates, lcpi,}$_t$, ε_t είναι ο διαταρακτικός όρος και k είναι ο αριθμός των υστερήσεων. Η μήτρα Π = αβ΄, είναι μία μήτρα διαστάσεων 5×r και α είναι μία μήτρα διαστάσεων 5×r. Έτσι, η μήτρα Π είναι μία μήτρα διαστάσεων 5×5. Ο βαθμός αυτής της μήτρας προσδιορίζει και την ύπαρξη συνολοκλήρωσης μεταξύ των μεταβλητών και του διανύσματος. Σε σχέση, λοιπόν, με το βαθμό της μήτρας Π διακρίνονται τρεις περιπτώσεις (Δημέλη, 2002):

- r(Π) = 0(μηδενικός βαθμός)
  Στην περίπτωση αυτή κάθε στοιχείο της Π είναι μηδέν. Οπότε, το Διανυσματικό Υπόδειγμα Διόρθωσης Λαθών (VEC) γίνεται ένα υπόδειγμα διανυσματικών αυτοπαλινδρομήσεων (VAR) στις πρώτες διαφορές ΔYt που οι μεταβλητές του είναι στάσιμες και ολοκληρωμένες μηδενικής τάξης I(0) αφού οι μεταβλητές Yt είναι ολοκληρωμένες πρώτης τάξης I(1). Σε αυτή την περίπτωση, λοιπόν, οι μεταβλητές δεν συνολοκληρώνονται
- r(Π) = p (πλήρης βαθμός)
  Αυτή η περίπτωση μπορεί να συμβεί όταν το διάνυσμα των μεταβλητών Yt είναι στάσιμο, οπότε το VEC δεν έχει νόημα. Στην περίπτωση αυτή το VAR υπόδειγμα στις αρχικές τιμές είναι το ενδεικνυόμενο.
- r(Π) < p (μειωμένος βαθμός)
  Σε αυτή την περίπτωση οι στήλες της μήτρας δεν είναι όλες γραμμικά ανεξάρτητες, πράγμα που επιτρέπει τη δυνατότητα συνολοκλήρωσης μεταξύ των μεταβλητών. Επομένως, στην περίπτωση που η μήτρα Π έχει βαθμό μικρότερο από την τάξη της, τότε οι μεταβλητές συνολοκληρώνονται. Για αυτό και ο έλεγχος συνολοκλήρωσης ονομάζεται επίσης και έλεγχος μειωμένου βαθμού (reduced rank test).

Ο αριθμός των σχέσεων συνολοκλήρωσης προσδιορίζεται από τον ίδιο βαθμό της μήτρας Π. Στην περίπτωση, λοιπόν, που υπάρχουν p ενδογενείς μεταβλητές και κάθε μια είναι I(1) τότε μπορούμε να έχουμε το πολύ p-1 γραμμικά ανεξάρτητες σχέσεις συνολοκλήρωσης. Επίσης, πρέπει να τονιστεί είναι ότι αν υπάρχουν p διανύσματα συνολοκλήρωσης, τότε μόνο p γραμμικοί συνδυασμοί αυτών είναι στάσιμοι ολοκληρωμένοι μηδενικής τάξης I(0), ενώ όλοι οι υπόλοιποι είναι μη στάσιμοι.

Στη συνέχεια γίνεται ο προσδιορισμός του βαθμού συνολοκλήρωσης r, με τον έλεγχο του Ίχνους (Trace) και τον έλεγχο της μέγιστης ιδιοτιμής (L-max)[108], θεωρώντας τις μεταβλητές ενδογενείς της απασχόλησης, του πετρελαίου, των επιτοκίων, του πληθωρισμού και της παραγωγής (lemplo[109], loil, lrates, lcpi και lindprod loil lrates lcpi). Επίσης χρησιμοποιείται μια ψευδομεταβλητή, dmm78, η οποία θεωρείται ότι είναι εξωγενείς και παίρνει την τιμή ένα τη χρονική περίοδο 1978 και τη μηδενική τιμή για όλες τις υπόλοιπες περιόδους. Το θέμα που ερευνάται, είναι αν επηρεάζεται η απασχόληση από τη μεταβολή των παραπάνω οικονομικών μεταβλητών.

Η ψευδομεταβλητή dmm78[110] αντικατοπτρίζει τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση, η οποία συνετέλεσε καθοριστικά στην επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας μαζί με τον αυξανόμενο ρυθμό αύξησης του πληθωρισμού. Η τιμή του αργού πετρελαίου εκτινάχθηκε στα 35-40 δολάρια το βαρέλι. Αιτία ήταν η Ιρανική επανάσταση σε συνδυασμό με την εισβολή της τότε Σοβιετικής Ένωσης στο Αφγανιστάν.

Τα αποτελέσματα της εκτίμησης της συνολοκλήρωσης παραθέτονται στον παρακάτω πίνακα.

[108] Παράρτημα, Πίνακας 8 και Πίνακας 9.

[109] Πρέπει να σημειωθεί ότι στη διαδικασία της συνολοκλήρωσης υπολογίζεται ως απασχόληση μια νέα μεταβλητή, lemplo, η οποία περιλαμβάνει τα έτη 1970 έως 2006.

[110] http://www.ine.otoe.gr/UplDocs/ekdoseis/leksiko/lexiko_O.pdf

Πίνακας 8
Προσδιορισμός πλήθους διανυσμάτων συνολοκλήρωσης

Απασχόληση				
Υπόθεση	Μη διορθωμένες τιμές		Κριτικές τιμές για α=5%	
	Έλεγχος Ίχνους	Έλεγχος Μέγιστης Ιδιοτιμής	Έλεγχος Ίχνους	Έλεγχος Μέγιστης Ιδιοτιμής
r = 0	78,720	55,614	47,856	27,584
r = 1	23,106	15,673	29,797	21,131
Παραγωγή				
Υπόθεση	Μη διορθωμένες τιμές		Κριτικές τιμές για α=5%	
	Έλεγχος Ίχνους	Έλεγχος Μέγιστης Ιδιοτιμής	Έλεγχος Ίχνους	Έλεγχος Μέγιστης Ιδιοτιμής
r = 0	50,377	33,460	47.856	27,584
r = 1	16,917	9,591	29,797	21,131

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει ότι σε επίπεδο 5% υπάρχει μια σχέση συνολοκλήρωσης που να συνδέει τόσο την απασχόληση με το πετρέλαιο, τα επιτόκια και τον πληθωρισμό, όσο και την παραγωγή με τις παραπάνω μεταβλητές. Η μηδενική υπόθεση r = 0 απορρίπτεται και άρα υπάρχει τουλάχιστον ένα διάνυσμα συνολοκλήρωσης. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Harris (1995), όταν στην ανάλυση χρησιμοποιούνται ψευδομεταβλητές, δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται καθαυτές οι υπολογισμένες τιμές του ελέγχου του ίχνους και της μέγιστης ιδιοτιμής. Για να είναι πιο ακριβείς οι μετρήσεις χρησιμοποιούνται οι διορθωμένες τιμές που δίνονται από τον συντελεστή (T-nk/T) επί την μη διορθωμένη τιμή. Το T δηλώνει το πλήθος των παρατηρήσεων, το n τον αριθμό των μεταβλητών και το k είναι ο αριθμός των υστερήσεων. Ο πίνακας 9 παραθέτει στις διορθωμένες τιμές του ελέγχου του ίχνους και της μέγιστης ιδιοτιμής.

Πίνακας 9
Διορθωμένες τιμές ελέγχου συνολοκλήρωσης

Απασχόληση

Υπόθεση	Μη διορθωμένες τιμές		Κριτικές τιμές για α=5%	
	Έλεγχος Ίχνους	Έλεγχος Μέγιστης Ιδιοτιμής	Έλεγχος Ίχνους	Έλεγχος Μέγιστης Ιδιοτιμής
r = 0	64,392	45,492	39,146	22,563
r = 1	18,900	12,820	24,373	17,285

Παραγωγή

Υπόθεση	Μη διορθωμένες τιμές		Κριτικές τιμές για α=5%	
	Έλεγχος Ίχνους	Έλεγχος Μέγιστης Ιδιοτιμής	Έλεγχος Ίχνους	Έλεγχος Μέγιστης Ιδιοτιμής
r = 0	41,208	27,370	39,146	22,563
r = 1	13,838	7,845	24,373	17,285

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, τόσο ο έλεγχος του ίχνους, όσο και ο έλεγχος της μέγιστης ιδιοτιμής συνηγορούν υπέρ της αποδοχής μιας σχέσης συνολοκλήρωσης. Πιο συγκεκριμένα, λ_{trace}< 24,373 για την απασχόληση και την βιομηχανική παραγωγή, γεγονός που οδηγεί στην αποδοχή της Η1 για επίπεδο σημαντικότητας 5%. Επομένως, υπάρχει μια σχέση συνολοκλήρωσης. Το ίδιο ισχύει και για το λ_{max}< 17,285 για την απασχόληση και τη βιομηχανική παραγωγή, γεγονός που και αυτό οδηγεί στην αποδοχή της υπόθεσης Η1 για επίπεδο σημαντικότητας 5%. Άρα υπάρχει ένα συνολοκληρωμένο διάνυσμα.

.

Συμπεράσματα: Σύμφωνα με την μέθοδο ελέγχου συνολοκλήρωσης του Johansen προκύπτει ότι υπάρχει μια σχέση μακροχρόνιας ισορροπίας που να συνδέει την συνάρτηση της απασχόλησης με το πετρέλαιο, τα επιτόκια και τον πληθωρισμό και τη συνάρτηση παραγωγή με τις παραπάνω μεταβλητές. Αυτή η σχέση συνολοκλήρωσης δείχνει ότι αν μια μεταβλητή υποστεί μια σημαντική διαταραχή, για παράδειγμα το πετρέλαιο, η διαταραχή αυτή διαχέεται σε ολόκληρο το σύστημα.

Πιο συγκεκριμένα, μια θετική μεταβολή στην τιμή του πετρελαίου επιδρά αρνητικά στην βιομηχανική παραγωγή με αποτέλεσμα να μειώνεται η ζήτηση για εργασία και

να μειώνεται η απασχόληση, ενώ επιδρά θετικά στην άνοδο των επιτοκίων. Αρνητική σχέση έχει και η άνοδος των επιτοκίων, όπου αυξάνονται το κόστη για τις επιχειρήσεις, μειώνεται η ζήτηση για εργασία, άρα μειώνεται και η απασχόληση. Τέλος, οι πληθωριστικές πιέσεις λειτουργούν θετικά στην αύξηση της απασχόλησης, αυξάνονται τα κέρδη των επιχειρήσεων, αυξάνεται η ζήτηση για εργασία, άρα αυξάνεται και η απασχόληση.

Επομένως, εφόσον υπάρχει σχέση συνολοκλήρωσης, προκύπτει το συμπέρασμα ότι μακροχρόνια η απασχόληση επηρεάζεται από τις μεταβολές που σημειώνονται στο πετρέλαιο, τα επιτόκια και τον πληθωρισμό.

Επίλογος

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει ποιά είναι η εξέλιξη της απασχόλησης από το 2000 έως και το 2006 και να ελέγξει εμπειρικά αν η απασχόληση επηρεάζεται από τη μεταβολή διαφόρων μακροοικονομικών μεταβλητών στην περίπτωση της Ελλάδας.

Σχετικά με το πρώτο κομμάτι, παρατηρείται μια συνεχής αύξηση της απασχόλησης κάθε έτος, με μόνη εξαίρεση το 2004, όπου με τη λήξη των Ολυμπιακών αγώνων σημειώθηκε μείωση της απασχόλησης, λόγω λήξης των εποχιακών συμβάσεων. Επιπλέον, ανά κλάδο παραγωγής, ο κλάδος του δημοσίου, των μισθωτών και των ιδιωτικών επιχειρήσεων χρόνο με το χρόνο απασχολούν ολοένα και περισσότερους εργαζόμενους. Επίσης, στην αύξηση της απασχόλησης συμμετέχουν όλες οι ηλικιακές ομάδες, πλην των νέων. Αναφορικά με την απασχόληση ανά φύλο, παρουσιάζεται άνοδος της απασχόλησης και στα δύο φύλα, με τις γυναίκες να συγκεντρώνουν μεγαλύτερα ποσοστά στη μερική απασχόληση, ενώ οι άντρες στην πλήρη. Ανά γεωγραφική περιφέρεια παρατηρείται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης παρουσιάζονται στην Κρήτη, λόγω της εποχιακής απασχόλησης. Τέλος, αναφορικά με τους μετανάστες, συγκεντρώνονται κυρίως στον πρωτογενή τομέα και στον τομέα των υπηρεσιών και συμβάλλουν στην αύξηση του εργατικού δυναμικού, του πληθυσμού και της απασχόλησης με τη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας.

Για την επίτευξη του εμπειρικού στόχου χρησιμοποιήθηκαν ετήσια στοιχεία της ελληνικής οικονομίας από το 1960 έως και το 2006. Η έρευνα αφορούσε τη μακροχρόνια σχέση μεταξύ της απασχόλησης, της βιομηχανικής παραγωγής, του πετρελαίου, των επιτοκίων και του πληθωρισμού. Χρησιμοποιώντας ελέγχους της μοναδιαίας ρίζας, διαπιστώθηκε ότι οι σειρές είναι στάσιμες στις πρώτες διαφορές, I(1). Εφόσον, είναι στάσιμες, το επόμενο βήμα ήταν να εξεταστεί αν υπάρχει κάποια σχέση που να συνδέει τις χρονολογικές σειρές. Αυτό έγινε με τη διαδικασία συνολοκλήρωσης του Johansen (1988). Από την παραπάνω διαδικασία προέκυψε ότι υπάρχει μια σχέση συνολοκλήρωσης που να συνδέει τις δύο σειρές σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Το συμπέρασμα που προέκυψε είναι ότι η μεταβολή των τιμών του πετρελαίου, των επιτοκίων, του πληθωρισμού και της βιομηχανικής παραγωγής επηρεάζουν της απασχόληση μακροχρόνια. Το πετρέλαιο και τα επιτόκια συνδέονται με μια αρνητική

σχέση με την απασχόληση και τη βιομηχανική παραγωγή, ενώ ο πληθωρισμός συμβάλλει θετικά στην αύξηση της απασχόλησης και στην βιομηχανική παραγωγή. Επομένως, το τελικό συμπέρασμα είναι ότι στην περίπτωση της Ελλάδας σημειώνεται αύξηση της απασχόλησης με την πάροδο των ετών, με στόχο να προσεγγίσει τα ευρωπαϊκά επίπεδα απασχόλησης και το γεγονός ότι η απασχόληση στην Ελλάδα επηρεάζεται μακροχρόνια από τη μεταβολή μακροοικονομικών συντελεστών.

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Αβραμίκου Α., «Ευέλικτες μορφές απασχόλησης και ανισότητες στον εργασιακό χώρο», Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, Αθήνα, Νοέμβριος 2001
2. Δημέλη Σ., «Σύγχρονες μέθοδοι ανάλυσης χρονολογικών σειρών», εκδόσεις Κριτική, Νοέμβριος 2002
3. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2001, σελίδες 107-118, Αθήνα, Απρίλιος 2002.
4. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2002, σελίδες 130-141, Αθήνα Απρίλιος 2003.
5. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2003, σελίδες 136-149, Αθήνα Απρίλιος 2004.
6. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2004, σελίδες 137-147, Αθήνα Απρίλιος 2005.
7. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2005, σελίδες 157-165, Αθήνα Απρίλιος 2006.
8. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006, σελίδες 128-143, Αθήνα Απρίλιος 2007.
9. Θεμιστοκλέους Ε., «Φυσικό Ποσοστό Ανεργίας: Μια Οικονομετρική Ανάλυση με Μακροοικονομικά Δεδομένα από την Ελληνική Οικονομία», Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σεπτέμβριος, 2005.
10. Θεοχαράκης, «Ευελιξία στην αγορά εργασίας και ανεργία», Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρωπίνου Δυναμικού, Αθήνα, 2002.
11. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, «Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, ετήσια έκθεση 2000», Αθήνα, Αύγουστος 2000.
12. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, «Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, ετήσια έκθεση 2003», Αθήνα, Αύγουστος 2003.
13. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, «Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, ετήσια έκθεση 2004», Αθήνα, Αύγουστος 2004.
14. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, «Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, ετήσια έκθεση 2005», Αθήνα, Αύγουστος 2005.
15. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, «Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση, ετήσια έκθεση 2006», Αθήνα, Αύγουστος 2006.

16. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, «Κατευθύνσεις της ΓΣΕΕ για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2003», Αθήνα 2003.
17. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, τετράδια του ΙΝΕ, «Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση: Η ανάγκη ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος», τεύχος 26, Αθήνα, Απρίλιος 2006.
18. Νικολούλια, «Ευελιξία δεν σημαίνει και απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων», Εφημερίδα Το Βήμα, Οκτώβριος 2002.
19. Πάκου Α., «Μελέτη της Σχέσης μεταξύ δείκτη εμπιστοσύνης του καταναλωτή και χρηματιστηριακών αποδόσεων στα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια», Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα, 2008.
20. Σαλούρου Ρ., «ΑΕΠ- Απασχόληση: Σχέση απόλυτης εξάρτησης», ιστοσελίδα capital, Απρίλιος, 2007.
21. Κρητικίδης Γ., «Απασχόληση και Ανεργία στις περιφέρειες», τετράδιο ενημέρωση, τεύχος 41, Νοέμβριος 1998.
22. Κρητικίδης Γ., Παπαβασιλείου Χ., «Η περιφερειακή Διάσταση της Απασχόλησης», περιοδικό Ενημέρωση, τεύχος 75, Σεπτέμβριος 2001.
23. Κρητικίδης Γ., «Η Απασχόληση και η Ανεργία το 2002», Εφημερίδα «Το Βήμα», αριθμός φύλλου 13756, 5/01/2003.
24. Κρητικίδης Γ., «Απασχόληση και επίπεδο εκπαίδευσης στις περιφέρειες», περιοδικό Ενημέρωση, τεύχος 132, Οκτώβριος 2006.
25. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση στην Ελλάδα 2001», Απρίλιος 2001.
26. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2002», Απρίλιος 2002.
27. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση στην Ελλάδα 2003», Αθήνα, Σεπτέμβριος 2003.
28. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση στην Ελλάδα 2004», Σεπτέμβριος 2004.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

1. Alessandro Cologni, Matteo Manera, «Oil Prices, Inflation and Interest Rates in a Structural Cointegrated VAR Model for the G-7 Countries», Fondazione Eni Enrico Mattei, International Energy Markets, September 2005.
2. Cletsos M., Kollias Ch., 1997, «The Effects of Macroeconomic Aggregates on Employment Levels in Greece: A Causal Analysis», Labour 11, pages 437-448.
3. Hui Guo and Kevin L. Kliesen, «Oil Price Volatility and U.S. Macroeconomic Activity», Federal Reserve Bank of St. Louis Review, pages 669-683, November/December 2005.
4. Jones, Leiby, Paik, «Oil Price Shocks and the Macroeconomy: What Has Been Learned Since 1996», the Energy Journal, Volume 25, No 2, 2004.
5. Kean M., Prasad E., «The Employment and the Wage Effects of Oil Price Changes: a Sectoral Analysis», Review of Economics and Statistics, Volume 78, No 3, pages 389-400.
6. Loungani P, 1986, «Oil Price Shocks and the Dispersion Hypothesis», Review of Economics and Statistics, Volume 68, No 3, pages 536-539.
7. Ministry of Labour and Social Affairs, «National Action Plan For Employment 2000», May 2000.
8. Papapetrou E., «Oil price shocks, stock market, economic activity and employment in Greece», Energy Economics, Volume 23, Issue 5, pages 511-532, September 2001.
9. Sadorsky P., 1999, «Oil price shocks and stock market activity», Energy Economics 21, pages. 449–469.

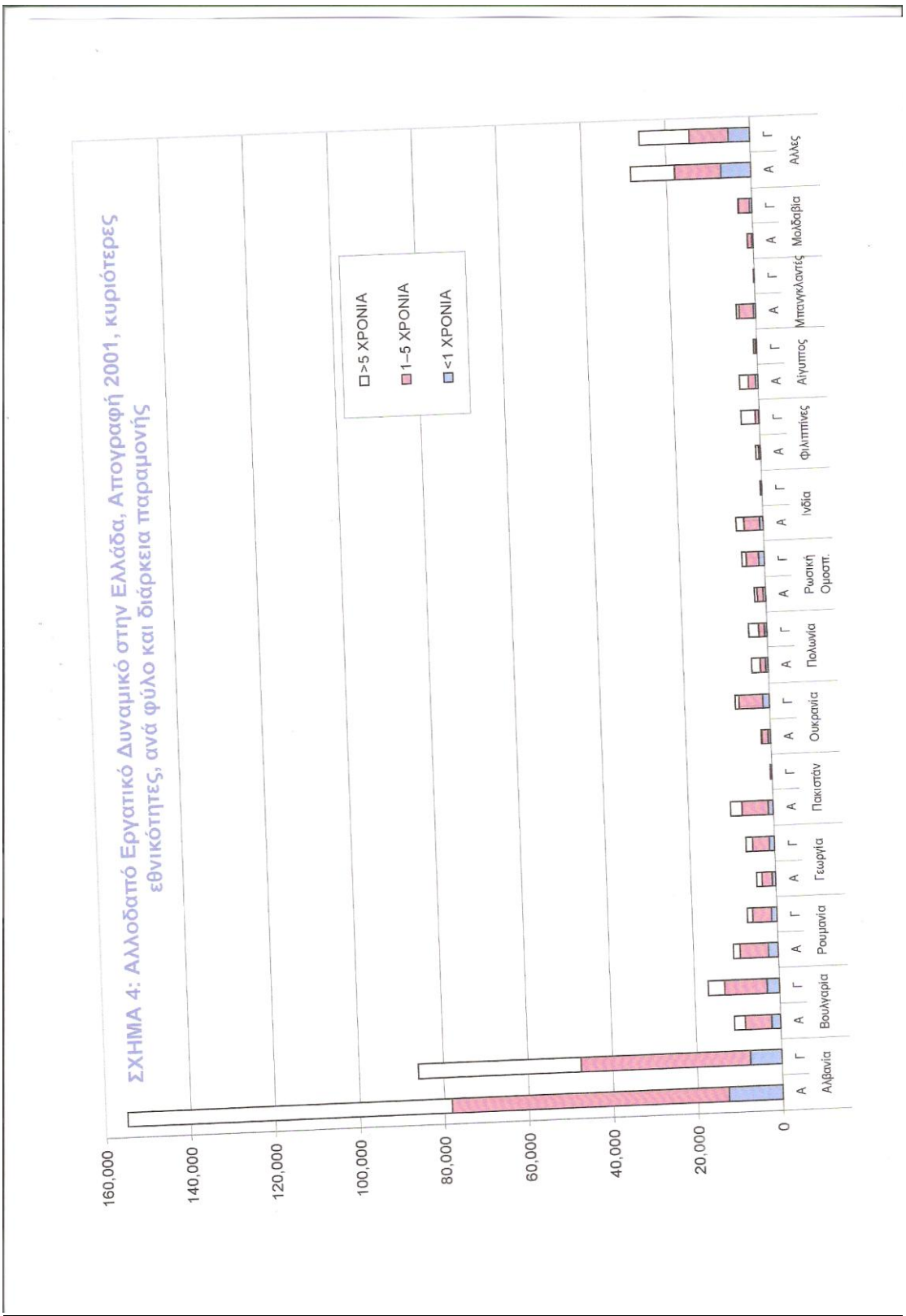
Διευθύνσεις Internet:

1. www.bankofgreece.gr/publications/pdf/ekthdkth2001.pdf
2. www.bankofgreece.gr/publications/pdf/ekthdkth2002.pdf
3. www.bankofgreece.gr/publications/pdf/ekthdkth2003.pdf
4. www.bankofgreece.gr/publications/pdf/ekthdkth2004.pdf
5. www.bankofgreece.gr/publications/pdf/ekthdkth2005.pdf
6. www.bankofgreece.gr/publications/pdf/ekthdkth2006.pdf
7. www.inegsee.gr
8. www.imepo.gr
9. http://nomothesia.ependyseis.gr/eu-law/downloadsDetails.do?action=itemDetails&itemId=529
10. www.sciencedirect.com
11. http://epapanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_3659.html

12. http://www.hri.org/Samizdat/97-06-04.dir/art6.htm
13. http://www.capital.gr/articles.asp?showlist=0&catid=3&id=275357&expand=1
14. http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/94713ad445ff1425ca25682000192af2/f50771e79070e3bcca2570770002baa5!OpenDocument
15. http://www.ypan.gr/c_announce/45_4213_cms.htm
16. http://www.bankofgreece.gr/announcements/text_speech.asp?speechid=21
17. http://www.bankofgreece.gr/announcements/text_speech.asp?speechid=10
18. http://www.ine.otoe.gr/UplDocs/ekdoseis/leksiko/lexiko_O.pdf
19. http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%87%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7

Παράρτημα

Διάγραμμα 1



Πηγή: http://www.imepo.gr

Πίνακας 1
Μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας κατά Περιφέρεια και Νομό

Σύνολο Χώρας Περιφέρειες & Νομοί	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001	ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ			Μεταβολή %ανεργίας 2004-2006	Ποσοστό ανεργίας					
		2004	2005	2006		Συνεχής μείωση 2004 - 2006	Παρέ-μεινε < μέσου 2004 & 2006	Παρέ-μεινε > μέσου 2004 & 2006	≤ μέσου το 2006, > μέσου το 2004	> μέσου το 2006, < μέσου το 2004	2005 μεγαλύτ. είτε το μικρότ.
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	**11,0%**	**10,5**	**9,9**	**8,9**	—	√					
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	**11,6%**	**13,1**	**11,9**	**11,0**	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	18,0%	22,3	22,3	19,5	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	8,6%	15,9	12,8	12,2	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	11,7%	11,6	12,4	11,2	—			√			>
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	13,1%	10,1	9,0	8,1	—	√	√				
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	8,6%	7,8	5,3	5,9	—		√				<
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	**11,6%**	**12,2**	**11,1**	**9,3**	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	13,1%	22,9	20,6	15,1	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	11,3%	11,5	10,6	8,9	—	√			√		
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	14,5%	13,8	14,6	15,7	+			√			
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	10,7%	9,7	11,0	9,3	—					√	>
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	10,9%	14,0	8,2	8,1	—	√			√		
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	13,4%	10,9	9,2	6,5	—	√			√		
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	10,6%	6,1	5,1	5,8	—		√				<

Σύνολο Χώρας Περιφέρειες & Νομοί	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001	ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ			Μεταβολή %ανεργίας 2004-2006	Ποσοστό ανεργίας					
		2004	2005	2006		Συνεχής μείωση 2004 - 2006	Παρέ-μεινε < μέσου 2004 & 2006	Παρέ-μεινε > μέσου 2004 & 2006	≤ μέσου το 2006, > μέσου το 2004	> μέσου το 2006, < μέσου το 2004	2005 μεγαλύτ. είτε το μικρότ.
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	**16,2%**	**16,6**	**18,1**	**14,2**	**—**			**√**			**>**
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	13,7%	*	*	*							
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	23,6%	24,0	28,5	24,9	+			√			>
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	15,0%	13,4	13,1	12,2	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	13,1%	20,9	22,3	15,2	—			√			>
ΗΠΕΙΡΟΣ	**12,2%**	**11,1**	**11,5**	**9,8**	**—**			**√**			**>**
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	11,5%	12,8	16,2	10,7	—			√			>
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	11,5%	*	*	*							
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	12,5%	11,3	10,6	9,3	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	12,7%	8,6	9,4	11,7	+					√	
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	**10,7%**	**9,8**	**9,5**	**8,2**	**—**	**√**	**√**				
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	13,2%	6,2	9,3	5,8	—		√				>
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	9,5%	11,5	10,4	9,0	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	11,7%	9,3	8,5	7,8	—	√	√				
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	9,9%	10,2	8,7	8,8	—		√				<

Σύνολο Χώρας Περιφέρειες & Νομοί	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001	ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ			Μεταβολή %ανεργίας 2004-2006	Ποσοστό ανεργίας					
		2004	2005	2006		Συνεχής μείωση 2004 - 2006	Παρέ-μεινε < μέσου 2004 & 2006	Παρέ-μεινε > μέσου 2004 & 2006	≤ μέσου το 2006, > μέσου το 2004	> μέσου το 2006, < μέσου το 2004	2005 μεγαλύτ. είτε το μικρότ.
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	**14,8%**	**11,3**	**8,6**	**11,2**	**—**			**√**			**<**
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	15,2%	12,6	7,3	15,2	+			√			<
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	16,2%	13,3	10,0	11,5	—			√			<
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	12,7%	*	*	*							
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	9,2%	*	*	*							
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	**15,2%**	**12,3**	**10,5**	**9,5**	**—**	**√**		**√**			
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	12,6%	15,4	11,0	9,2	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	16,0%	11,6	11,5	10,7	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	16,8%	9,8	7,7	7,1	—	√	√				
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	**10,9%**	**12,7**	**11,0**	**9,2**	**—**	**√**		**√**			
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	10,6%	15,9	13,7	10,9	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	11,5%	14,2	11,9	9,9	—	√		√			
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	12,0%	*	*	*							
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	10,1%	6,9	5,8	6,0	—		√				<
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	12,8%	15,5	13,1	9,3	—	√		√			
ΑΤΤΙΚΗ	**9,5%**	**9,2**	**8,8**	**8,3**	**—**	**√**	**√**				

Σύνολο Χώρας Περιφέρειες & Νομοί	ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2001	ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ			Μεταβολή %ανεργίας 2004-2006	Ποσοστό ανεργίας					
		2004	2005	2006		Συνεχής μείωση 2004 - 2006	Παρέ-μεινε < μέσου 2004 & 2006	Παρέ-μεινε > μέσου 2004 & 2006	≤ μέσου το 2006, > μέσου το 2004	> μέσου το 2006, < μέσου το 2004	2005 μεγαλύτ. είτε το μικρότ.
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	**9,3%**	**9,1**	**8,7**	**7,7**	**—**	**√**	**√**				
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	10,5%	11,6	9,8	7,7	—	√			√		
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	10,0%	9,9	10,2	12,2	+					√	
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	8,3%	7,4	7,8	6,2	—		√				>
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	7,1%	8,3	7,0	4,9	—	√	√				
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	10,5%	9,0	8,9	7,9	—	√	√				
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	**10,3%**	**9,1**	**10,2**	**9,4**	**+**					**√**	**>**
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	9,9%	9,5	12,0	10,9	+					√	>
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	10,0%	*	*	*							
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	11,7%	8,9	7,7	8,0	—		√				<
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	**15,0%**	**8,8**	**9,3**	**8,8**	**ct**		**√**				**>**
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	17,7%	9,9	10,8	9,3	—					√	>
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	9,9%	7,3	7,0	8,1	+		√				<
ΚΡΗΤΗ	**10,6%**	**7,6**	**7,0**	**7,0**	**—**	**√**	**√**				
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	10,6%	8,2	7,6	7,3	—	√	√				
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	10,6%	6,3	5,5	6,5	+		√				<
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	10,8%	11,6	7,4	6,8	—	√			√		
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	10,5%	5,3	6,6	6,9	+		√				

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 2001, ΕΕΔ 2004, 2005, 2006. Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Πινακας 2
Ετήσια Στοιχεία Ελληνικής Οικονομίας 1960 – 2006

έτος	πληθωρισμός δείκτης τιμών	βιομηχανική παραγωγή	επιτόκια	απασχόληση	δείκτης τιμών αργού πετρελαίου
1960	1,315	117,78	5,67	3384,5	1,9
1961	1,339	117,9	5,21	3398	2,2
1962	1,334	123,4	5,25	3364	2,2
1963	1,374	132,5	5,25	3316,9	2,2
1964	1,386	146,6	5,25	3273,8	2,2
1965	1,428	158,4	5,25	3250,9	2,2
1966	1,499	182,7	5,5	3221,6	2,2
1967	1,524	188,8	6	3183	2,2
1968	1,53	205,9	6	3144,8	2,2
1969	1,567	229,2	6	3135,3	2,2
1970	1,614	254,2	6	3132,2	2,2
1971	1,663	279	6	3141,6	3,2
1972	1,735	315,3	6	3157,3	3,6
1973	2,004	367,6	7,02	3188,9	4,3
1974	2,542	144	9,13	3192,1	12,9
1975	2,882	150,5	9,5	3195,3	11,5
1976	3,266	166,4	9,75	3233,6	13,1
1977	3,664	168,9	8,25	3259,5	14,3
1978	4,123	181,7	9,42	3272,5	14,3
1979	4,908	192,8	11,58	3308,5	32,1
1980	6,129	194,6	14,25	3354,8	37,9
1981	7,628	192,3	14,25	3529,3	36,7
1982	9,24	182,4	15,25	3491,3	33,9
1983	11,104	181,5	15,25	3508,5	30
1984	13,154	185,6	17,77	3500,4	29
1985	15,694	101	18,38	3588,5	27,5
1986	19,306	100,3	18,5	3600,8	15
1987	22,472	98,3	19	3597,4	17,9
1988	25,51	103,3	19,21	3657,4	14,8
1989	29,005	105,7	19,04	3670,9	17,5
1990	34,932	102,6	23	3719	22,3
1991	41,728	101,7	23,33	3632,4	19,3
1992	48,354	100,3	21,71	3684,5	18,5
1993	55,322	97,1	21,23	3720,2	16,4
1994	61,338	98,2	19,21	3789,6	15,6
1995	66,818	100,3	15,49	3820,2	17,2
1996	72,293	100,9	12,8	3805	20,6
1997	76,296	101,9	10,31	3784	19,1
1998	79,932	105,4	11,51	3940,4	19,834
1999	82,039	114,4	8,85	3941,1	20,183
2000	84,624	115,1	6,12	4255,1	21,506
2001	87,48	119,1	4,08	4265,5	21,98
2002	90,655	97,4	3,49	4349,8	22,504
2003	93,856	97	2,34	4430,9	22,969
2004	96,576	98,1	2,27	4468,9	23,518
2005	100	97,4	2,33	4535,8	37,229
2006	103,196	98,1	3,44	4647,2	40,717

Πίνακας 3
Ετήσια Στοιχεία Ελληνικής Οικονομίας σε λογάριθμους 1960 – 2006

έτος	lncpi	lnrates	lnindprod	lnempl	lnoil
1960	0,27	1,74	4,77	8,13	0,64
1961	0,29	1,65	4,77	8,13	0,79
1962	0,29	1,66	4,82	8,12	0,79
1963	0,32	1,66	4,89	8,11	0,79
1964	0,33	1,66	4,99	8,09	0,79
1965	0,36	1,66	5,07	8,09	0,79
1966	0,4	1,7	5,21	8,08	0,79
1967	0,42	1,79	5,24	8,07	0,79
1968	0,43	1,79	5,33	8,05	0,79
1969	0,45	1,79	5,43	8,05	0,79
1970	0,48	1,79	5,54	8,05	0,79
1971	0,51	1,79	5,63	8,05	1,16
1972	0,55	1,79	5,75	8,06	1,28
1973	0,7	1,95	5,91	8,07	1,46
1974	0,93	2,21	4,97	8,07	2,56
1975	1,06	2,25	5,01	8,07	2,44
1976	1,18	2,28	5,11	8,08	2,57
1977	1,3	2,11	5,13	8,09	2,66
1978	1,42	2,24	5,2	8,09	2,66
1979	1,59	2,45	5,26	8,1	3,47
1980	1,81	2,66	5,27	8,12	3,63
1981	2,03	2,66	5,26	8,17	3,6
1982	2,22	2,72	5,21	8,16	3,52
1983	2,41	2,72	5,2	8,16	3,4
1984	2,58	2,88	5,22	8,16	3,37
1985	2,75	2,91	4,62	8,19	3,31
1986	2,96	2,92	4,61	8,19	2,71
1987	3,11	2,94	4,59	8,19	2,88
1988	3,24	2,96	4,64	8,2	2,69
1989	3,37	2,95	4,66	8,21	2,86
1990	3,55	3,14	4,63	8,22	3,1
1991	3,73	3,15	4,62	8,2	2,96
1992	3,88	3,08	4,61	8,21	2,92
1993	4,01	3,06	4,58	8,22	2,8
1994	4,12	2,96	4,59	8,24	2,75
1995	4,2	2,74	4,61	8,25	2,84
1996	4,28	2,55	4,61	8,24	3,03
1997	4,33	2,33	4,62	8,24	2,95
1998	4,38	2,44	4,66	8,28	2,99
1999	4,41	2,18	4,74	8,28	3
2000	4,44	1,81	4,75	8,36	3,07
2001	4,47	1,41	4,78	8,36	3,09
2002	4,51	1,25	4,58	8,38	3,11
2003	4,54	0,85	4,57	8,4	3,13
2004	4,57	0,82	4,59	8,4	3,16
2005	4,61	0,85	4,58	8,42	3,62
2006	4,64	1,24	4,59	8,44	3,71

Πίνακας 4

VAR Lag Order Selection Criteria
Endogenous variables: LNEMPL LNINDPROD LNOIL LNRATES LNCPI
Exogenous variables: C
Sample: 1960 2006
Included observations: 44

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-49.76463	NA	8.29e-06	2.489302	2.692050	2.564491
1	289.6553	586.2708	5.19e-12*	-11.80251	-10.58602*	-11.35138*
2	314.8221	37.75015*	5.40e-12	-11.81009*	-9.579857	-10.98302
3	331.9989	21.86146	8.68e-12	-11.45450	-8.210516	-10.25147

* indicates lag order selected by the criterion
LR: sequential modified LR test statistic (each test at 5% level)
FPE: Final prediction error
AIC: Akaike information criterion
SC: Schwarz information criterion
HQ: Hannan-Quinn information criterion

Πίνακας 5

VAR Residual Serial Correlation LM Tests
H0: no serial correlation at lag order h
Sample: 1960 2006
Included observations: 45

Lags	LM-Stat	Prob
1	21.85951	0.6438
2	33.51768	0.1186

Probs from chi-square with 25 df.

Πίνακας 6

VAR Residual Heteroskedasticity Tests:
No Cross Terms (only levels and squares)
Sample: 1960 2006
Included observations: 45

Joint test:

Chi-sq	df	Prob.
308.6850	300	0.3526

Πίνακας 7

VAR Residual Normality Tests
Orthogonalization: Residual Correlation (Doornik-Hansen)
H0: residuals are multivariate normal
Sample: 1960 2006
Included observations: 45

Component	Jarque-Bera	df	Prob.
1	9.097623	2	0.0106
2	6.167557	2	0.0458
3	13.35104	2	0.0013
4	8.426636	2	0.0148
5	32.85946	2	0.0000
Joint	69.90232	10	0.0000

Πίνακας 8

Sample (adjusted): 1963 2006
Included observations: 44 after adjustments
Trend assumption: Linear deterministic trend
Series: LEMPLO LNOIL RATES LNCPI
Exogenous series: DMM78
Warning: Critical values assume no exogenous series
Lags interval (in first differences): 1 to 2

Unrestricted Cointegration Rank Test (Trace)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.717468	78.72094	47.85613	0.0000
At most 1	0.299671	23.10647	29.79707	0.2409
At most 2	0.132519	7.433459	15.49471	0.5278
At most 3	0.026426	1.178369	3.841466	0.2777

Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level
* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegration Rank Test (Maximum Eigenvalue)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Max-Eigen Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.717468	55.61447	27.58434	0.0000
At most 1	0.299671	15.67301	21.13162	0.2445
At most 2	0.132519	6.255090	14.26460	0.5807
At most 3	0.026426	1.178369	3.841466	0.2777

Max-eigenvalue test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level
* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegrating Coefficients (normalized by b'*S11*b=I):

LEMPLO	LNOIL	RATES	LNCPI
-0.607513	-1.739481	-0.287236	1.807018
-0.474089	2.497020	0.272616	-0.484555
0.233100	-2.662232	-0.003237	1.462392
0.012128	-1.042920	0.133066	-0.228180

Unrestricted Adjustment Coefficients (alpha):

D(LEMPLO)	0.089020	0.095241	-0.115065	0.178120
D(LNOIL)	-0.062258	-0.112581	0.005224	0.004449
D(RATES)	-0.106543	-0.320447	-0.416709	-0.037972
D(LNCPI)	-0.024170	-0.002866	-0.003990	-0.000196

1 Cointegrating Equation(s): Log likelihood -9.654215

Normalized cointegrating coefficients (standard error in parentheses)

LEMPLO	LNOIL	RATES	LNCPI
1.000000	2.863282	0.472807	-2.974451
	(0.73139)	(0.07441)	(0.41230)

Adjustment coefficients (standard error in parentheses)

D(LEMPLO)	-0.054081
	(0.12214)
D(LNOIL)	0.037823
	(0.02238)
D(RATES)	0.064726
	(0.13838)
D(LNCPI)	0.014684
	(0.00206)

2 Cointegrating Equation(s): Log likelihood -1.817711

Normalized cointegrating coefficients (standard error in parentheses)

LEMPLO	LNOIL	RATES	LNCPI
1.000000	0.000000	0.103784	-1.566972
		(0.07167)	(0.19951)
0.000000	1.000000	0.128881	-0.491562
		(0.02264)	(0.06304)

Adjustment coefficients (standard error in parentheses)

D(LEMPLO)	-0.099234	0.082971
	(0.15440)	(0.60975)
D(LNOIL)	0.091196	-0.172821
	(0.02403)	(0.09491)
D(RATES)	0.216647	-0.614833
	(0.17018)	(0.67204)
D(LNCPI)	0.016043	0.034886
	(0.00258)	(0.01020)

3 Cointegrating Equation(s): Log likelihood 1.309834

Normalized cointegrating coefficients (standard error in parentheses)

LEMPLO	LNOIL	RATES	LNCPI

1.000000	0.000000	0.000000	-1.737599
			(0.27455)
0.000000	1.000000	0.000000	-0.703451
			(0.15397)
0.000000	0.000000	1.000000	1.644066
			(1.33305)

Adjustment coefficients (standard error in parentheses)

D(LEMPLO)	-0.126055	0.389302	0.000767
	(0.16050)	(0.80608)	(0.07895)
D(LNOIL)	0.092414	-0.186728	-0.012826
	(0.02510)	(0.12606)	(0.01235)
D(RATES)	0.119512	0.494544	-0.055407
	(0.16793)	(0.84337)	(0.08260)
D(LNCPI)	0.015113	0.045510	0.006174
	(0.00264)	(0.01326)	(0.00130)

Πίνακας 9

Sample (adjusted): 1963 2006
Included observations: 44 after adjustments
Trend assumption: Linear deterministic trend
Series: LNINDPROD LNOIL RATES
LNCPI
Exogenous series: DMM78
Warning: Critical values assume no exogenous series
Lags interval (in first differences): 1 to 2

Unrestricted Cointegration Rank Test (Trace)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.532551	50.37751	47.85613	0.0284
At most 1	0.195866	16.91700	29.79707	0.6462
At most 2	0.144119	7.325493	15.49471	0.5401
At most 3	0.010806	0.478049	3.841466	0.4893

Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level
* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegration Rank Test (Maximum Eigenvalue)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Max-Eigen Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**

None *	0.532551	33.46050	27.58434	0.0078
At most 1	0.195866	9.591512	21.13162	0.7820
At most 2	0.144119	6.847444	14.26460	0.5073
At most 3	0.010806	0.478049	3.841466	0.4893

Max-eigenvalue test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level
* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegrating Coefficients (normalized by b'*S11*b=I):

LNINDPRO D	LNOIL	RATES	LNCPI
-0.337414	-4.183232	-0.486138	2.169509
-5.731775	0.070915	-0.063197	-1.129143
0.052101	-2.212546	0.030624	1.570312
2.042766	-0.677241	0.196753	-0.081610

Unrestricted Adjustment Coefficients (alpha):

D(LNINDPR OD)	-0.040913	0.058340	-0.003235	0.005298
D(LNOIL)	0.075620	-0.036183	-0.020325	0.012839
D(RATES)	0.103001	-0.033480	-0.475958	-0.015998
D(LNCPI)	-0.009739	-0.008188	-0.005745	0.000671

1 Cointegrating Equation(s):	Log likelihood	82.70850

Normalized cointegrating coefficients (standard error in parentheses)

LNINDPRO D	LNOIL	RATES	LNCPI
1.000000	12.39794	1.440777	-6.429823
	(2.31062)	(0.24489)	(1.33193)

Adjustment coefficients (standard error in parentheses)

D(LNINDPR OD)	0.013805
	(0.00862)
D(LNOIL)	-0.025515
	(0.01014)
D(RATES)	-0.034754
	(0.07454)
D(LNCPI)	0.003286
	(0.00155)

2 Cointegrating Equation(s):	Log likelihood	87.50426

Normalized cointegrating coefficients (standard error in parentheses)

LNINDPRO D	LNOIL	RATES	LNCPI
1.000000	0.000000	0.012451	0.190391
		(0.02025)	(0.05346)
0.000000	1.000000	0.115207	-0.533977
		(0.01293)	(0.03414)

Adjustment coefficients (standard error in parentheses)

D(LNINDPROD)	-0.320587	0.175286
	(0.13452)	(0.09802)
D(LNOIL)	0.181880	-0.318901
	(0.16878)	(0.12299)
D(RATES)	0.157149	-0.433251
	(1.26802)	(0.92397)
D(LNCPI)	0.050217	0.040158
	(0.02507)	(0.01827)

3 Cointegrating Equation(s):	Log likelihood	90.92798

Normalized cointegrating coefficients (standard error in parentheses)

LNINDPRO D	LNOIL	RATES	LNCPI
1.000000	0.000000	0.000000	0.173828
			(0.05381)
0.000000	1.000000	0.000000	-0.687226
			(0.14233)
0.000000	0.000000	1.000000	1.330207
			(1.26091)

Adjustment coefficients (standard error in parentheses)

D(LNINDPROD)	-0.320756	0.182444	0.016103
	(0.13448)	(0.11085)	(0.01150)
D(LNOIL)	0.180821	-0.273930	-0.035097
	(0.16756)	(0.13811)	(0.01433)
D(RATES)	0.132351	0.619828	-0.062533
	(1.17544)	(0.96887)	(0.10055)
D(LNCPI)	0.049918	0.052870	0.005076
	(0.02441)	(0.02012)	(0.00209)